

Uloga pričanja priča u bogaćenju rječnika djece predškolske dobi

Jović, Mateja

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:875060>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-19**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Mateja Jović

**ULOGA PRIČANJA PRIČA U BOGAĆENJU RJEČNIKA
DJECE PREDŠKOLSKE DOBI**

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Mateja Jović

**ULOGA PRIČANJA PRIČA U BOGAĆENJU RJEČNIKA
DJECE PREDŠKOLSKE DOBI**

Diplomski rad

Mentorica:

izv. prof. dr. sc. Katarina Aladrović Slovaček

Zagreb, rujan 2023.

SAŽETAK

Dijete se od rođenja susreće s jezičnim djelatnostima. Da bi se razvilo govorenje, čitanje i pisanje, potrebno je prvo razviti slušanje koje se razvija dok je dijete još u majčinoj utrobi. Slušanje možemo razvijati pričanjem i čitanjem priča primjerenim djetetovoj dobi. Čitanjem i listanjem slikovnica, dijete usvaja pojam o knjizi i onome što ona predstavlja. Na odgojiteljima je važna zadaća da se u djeteti rodi ljubav prema napisanoj riječi. Potrebno je s djecom listati slikovnice, imenovati ilustracije, razgovarati s njima o pročitanome te im postavljati poticajna pitanja kojima će provjeriti njihovo razumijevanje. Čitajući i pričajući priče potičemo razvoj govora, koncentraciju, razumijevanje tuđih i vlastitih emocija, čime utječemo na cjelokupni razvoj djeteta.

Temeljni cilj rada bio je istaknuti ulogu i važnost čitanja i pripovijedanja priča djeci od najranije dobi te utvrditi koja je uloga pričanja priča u bogaćenju rječnika predškolskog djeteta. Provedeno je istraživanje putem *online* ankete u kojoj je sudjelovalo 114 odgojitelja. Istraživanje je pokazalo da odgojitelji gotovo svakodnevno čitaju i pripovjedaju priče te da im je važno poticati djecu da postavljaju pitanja nakon priče, objašnjavati im nepoznate riječi i naglašavati važnost čitanja i pripovijedanja priča jer te aktivnosti znatno utječu na razvoj govora djece.

Ključne riječi: čitanje, govor, odgojitelj, pripovijedanje

SUMMARY

A child encounters linguistic activities from birth. To develop speaking, reading, and writing, it is necessary to first develop listening, which begins while the child is still in the mother's womb. We can nurture listening skills through age-appropriate storytelling and reading. By reading and flipping through picture books, a child acquires an understanding of books and what they represent. It is the educators' important task to instill a love for the written word in children. It is necessary to browse picture books with children, name the illustrations, discuss what has been read with them, and ask them stimulating questions to assess their comprehension. By reading and telling stories, we encourage the development of speech, concentration, understanding of others' and their own emotions, thus influencing the overall development of the child.

The main goal of this work was to emphasize the role and importance of reading and storytelling to children from an early age and to determine the role of storytelling in enriching the vocabulary of preschool children. Research was conducted through an online survey in which 114 educators participated. The research showed that educators read and tell stories almost every day and that it is important for them to encourage children to ask questions after the story, explain unfamiliar words to them, and emphasize the importance of reading and storytelling because these activities significantly impact children's language development.

Key words: reading, speech, educator, storytelling

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. RAZVOJ JEZIČNIH DJELATNOSTI KOD DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI.....	3
2.1. Slušanje.....	5
2.2. Govorenje.....	7
2.3. Čitanje.....	9
2.4. Pisanje.....	11
3. VAŽNOST ČITANJA PRIČA OD NAJRANIJE DOBI.....	12
3.1. Uloga odgojitelja u govornom razvoju djeteta.....	13
4. ODABIR PRIČA ZA DJECU RANE I PREDŠKOLSKE DOBI.....	17
4.1. Utjecaj slikovnice na razvoj djeteta.....	18
4.2. Čitanje i važnost bajki.....	20
4.3. Pričanje priča.....	22
5. O PRIPOVJEDANJU U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI.....	24
5.1. Uloga odgojitelja i važnost pripovijedanja djeci rane i predškolske dobi.....	26
6. ISTRAŽIVANJE.....	27
6.1. Opis uzorka.....	27
6.2. Opis instrumenata istraživanja.....	29
6.3. Cilj i problemi istraživanja.....	29
6.4. Hipoteze istraživanja.....	30
6.5. Rezultati	30
7. ZAKLJUČAK I RASPRAVA.....	37
8. POPIS LITERATURE.....	38

1. UVOD

Priča za djecu predstavlja veliki korak u svijet književnosti. Od prve slike u slikovnici bez teksta, preko prve rečenice, pa sve do čarobnih likova u bogatim bajkama. Dijete se susreće s prvom napisanom riječi, prvom dodiru s bogatstvom knjige. U svemu tome, veliku ulogu ima odgojitelj. Ako redovito čitamo, djecu učimo kako i na koji način okretati stranice, kako čitati s lijeva na desno, ali mu dajemo i primjer da je knjiga jedna od najvažnijih stvari s kojima ćemo se susresti. Priče djecu vode u mjesto gdje nikada nisu bili, gdje nemoguće postaje moguće, gdje dobro pobjeđuje zlo i gdje se ostvaruje sve što poželimo. Čitanje ima mnogo prednosti koje uključuje poticanje kognitivnog razvoja, razvoj empatije, stjecanje dubljeg razumijevanja te izgradnju dubljih odnosa. Čitanje djeci pruža osjećaj sigurnosti, pažnje i ljubavi.

U prvom dijelu rada se govori o četiri najvažnije jezične djelatnosti – slušanju, govorenju, čitanju i pisanju. Napominje se kako je slušanje prva djelatnost s kojom se dijete susreće te iz nje proizlaze i ostale jezične djelatnosti. Slušanje i govor su urođene jezične sposobnosti koje se često razvijaju spontano, dok čitanje i pisanje zahtijevaju poticanje i praksu kako bi se postigla zadovoljavajuća razina. Iako je proces usvajanja jezika izazovan, djeca ga uspješno savladaju u vrlo kratkom vremenu. Zato je od iznimne važnosti da dijete bude izloženo jeziku od najranijih godina života. U radu se zatim spominje o važnosti čitanja u predškolskoj dobi te ulogi odgojitelja u svemu tome. Čitanjem potičemo djetetovu maštu i kreativnost te mu pružamo priliku za intelektualni napredak i razvoj. Važno je da odgojitelj prepozna i razumije različite potrebe i osobnosti svakog djeteta kako bi pružio odgovarajuću podršku. Individualni pristup omogućuje svakom djetetu da se razvija u skladu s vlastitim tempom i potrebama, što može rezultirati boljim obrazovnim iskustvom i emocionalnim rastom. Vrlo je važan i odabir priče. Djetetov prvi susret bit će sa slikovnicom, kasnije će slušati bajke, a jednom će doći i do samostalnog čitanja knjige koja ga zanima. Ilustracije u slikovnicama namijenje djeci do treće godine, trebaju biti velike i razumljive, dok će postupno razvijati svoje vizualne vještine i sposobnost razumijevanja složenijih ilustracija kako rastu i stječu iskustvo. Ključno je da slikovnica odgovara dobi djeteta kojemu je namijenjena, s obzirom na njegove razvojne faze i mogućnosti. Kvalitetne bajke potiču i razvijaju djetetovu maštu, um i osjećaje. One otvaraju vrata prema svijetu maštovitih priča i nevjerojatnih avantura, potičući dijete da istražuje različite scenarije i razvija svoju kreativnost. Nadalje, bajke mogu potaknuti dublju emocionalnu povezanost djeteta s likovima i događajima, pomažući mu da razumije različite aspekte ljudskih osjećaja i motivacija. U posljednjem teorijskom dijelu, objašnjen je pojam pripovjedanja i kakvu ulogu ono ima u djetetovom životu. Priče nisu samo za zabavu, već igraju

ključnu ulogu u oblikovanju različitih aspekata djetetove osobnosti i razvoja. Kroz pripovijedanje priča, djeca se suočavaju s različitim emocijama i uče kako ih prepoznati i razumjeti. Svaka priča donosi sa sobom jedinstvena iskustva i poruke koje mogu obogatiti djetetov emocionalni svijet i doprinijeti njegovom razvoju.

U empirijskom dijelu rada provedeno je istraživanje putem *online* obrasca – ankete u kojem je sudjelovalo 114 odgojitelja iz svih dijelova Republike Hrvatske. Cilj istraživanja bilo je utvrditi koja je uloga pričanja priča u bogaćenju rječnika predškolskog djeteta. Postavljeno je 10 problema istraživanja te je većina hipoteza potvrđena u skladu s ciljem istraživanja.

2. RAZVOJ JEZIČNIH DJELATNOSTI KOD DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

„Jezik je osnovno komunikacijsko sredstvo u svim područjima ljudskoga života, on je organiziran sustav koji služi sporazumijevanju među pripadnicima jezične zajednice“ (Pavličević-Franić, 2005: 87). Autorica Jelaska (2005) naglašava da je jezik jedinstvena ljudska sposobnost koja se očituje kroz sustav znakova, prvenstveno namijenjen za međusobno razumijevanje. No, njegova uloga nije samo ograničena na komunikaciju, također služi za upoznavanje svijeta, razvoj cjelokupne djetoeve ličnosti, sredstvo društvenoga djelovanja te iskazivanje misli, osjećaja, stajališta. Iako se često koristi pojam "govor" kao sinonim za "jezik", mnogi autori se bave razmatranjem odnosa između tih dvaju pojmova te razgraničenjem njihovih značenja.

Švicarski lingvist Ferdinand de Saussure bio je jedan od prvih koji je istaknuo da su govor i jezik međusobno povezani, ali nisu istovjetni. Osim njega, i drugi stručnjaci su prepoznali razlike između jezika i govora. Na primjer, ruski psiholog S. L. Rubinstein i talijanski psiholog R. Titone su istraživali ovu temu te je isticao da je govor jezik u akciji, dok je jezik sustav govornih sposobnosti. Ovi teoretičari naglašavaju da iako su usko povezani, jezik i govor imaju svoje različite dimenzije i funkcije (Pavličević-Franić, 2005). Već rođenjem, dijete unosi u svijet urođene predispozicije za usvajanje govora. Svako zdravo dijete posjeduje anatomsku i fonetsku sposobnost da nauči izgovor glasova prisutnih u bilo kojem jeziku. Ove prirodne sposobnosti postaju očigledne kroz interakciju između djeteta i njegove socijalne okoline, prvenstveno obitelji (Pavličević-Franić, 2005 prema Starc i sur., 2004).

Proces usvajanja i evolucije jezika neizostavan je aspekt ljudskog života. Razvoj jezika ima ključnu ulogu u sposobnosti djeteta da se izrazi i komunicira, omogućujući mu da prenese svoje osjećaje i misli. Ovaj je proces od vitalnog značaja jer omogućava djetetu da stupi u interakciju s drugima, uključujući obitelj i vršnjake. Posebno su značajne prve godine života, koje se često nazivaju kritičnim razdobljem, jer su presudne za razvoj jezika. Tijekom ovog razdoblja, dijete kontinuirano unaprjeđuje svoje jezične vještine i istovremeno razvija sposobnost razumijevanja tuđih misli i osjećaja.

Kako navodi autorica Aladrović Slovaček (2019), jezikoslovci se slažu da je jezik sustav znakova koji se ostvaruje različitim jezičnim djelatnostima. Tako se one dijele na jednostavne i složene. Jednostavne djelatnosti su slušanje, čitanje, govorenje i pisanje, dok su složene

razgovaranje, dopisivanje, usmeno i pismeno prevođenje. „Svaka se od tih jezičnih djelatnosti temelji na jezičnome znanju u ljudskome umu.“ (Jelaska, 2005:128).

Jezična interakcija djeteta započinje s usvajanjem receptivnih vještina, poput slušanja i govorenja. Kako dijete kreće prema školi, postupno se upoznaje s aktivnostima čitanja i pisanja, što mu omogućuje sudjelovanje u jezičnoj komunikaciji. Ključno je istaknuti ulogu psiholingvističkog razumijevanja kao osnovnog koraka pri usvajanju jezičnih vještina; to prethodi sposobnostima govorenja i ima temeljnu ulogu u djelatnostima poput sažimanja i prevođenja. Nepromjenjiv niz kojim se svako dijete postupno upućuje u komunikaciju obuhvaća: slušanje, razumijevanje, govorenje, čitanje, pisanje te naposljetku sažimanje i prevođenje (Pavličević-Franić, 2005: 90). Prevođenje je najsloženija jezična djelatnost, koja se pojavljuje u kasnijim fazama jezičnog razvoja. Ona zahtijeva preoblikovanje, tumačenje i prenošenje jezičnih sadržaja iz jezika u jezik ili iz jednoga u drugi jezični idiom (Pavličević-Franić, 2005 prema Rosandić, 2001; Jelaska, 2004).

Pavličević-Franić (2018) ističe da razvoj jezičnih kompetencija i uspješno ovladavanje materinskim jezikom proizlaze iz usvajanja osnovnih jezičnih djelatnosti unutar komunikacijskog procesa. Svaka jezična djelatnost ima sociolingvističke, komunikacijske, psiholingvističke i lingvodidaktičke posebnosti. Komunikacijske posebnosti jezičnih djelatnosti stječu se kroz dinamičan proces komunikacije, pri čemu se četiri ključne jezične vještine primjenjuju kako bi se postigla uspješna razmjena informacija između govornika i slušatelja. Psiholingvističke posebnosti tih jezičnih djelatnosti usredotočene su na uzimanje u obzir razvojnu dob, kognitivne mogućnosti te individualne osobine pojedinca u procesu komunikacije. S druge strane, sociolingvističke karakteristike povezane su uz situaciju, okolinu, kontekst tj. društveno okruženje u kojemu se jezično izražavanje ostvaruje. Lingvodidaktičke posebnosti ovih četiriju osnovnih jezičnih vještina razvijaju se kroz sustavno učenje jezika unutar obrazovnih ustanova poput vrtića, igraonica i škola. Ovdje se primjenjuju organizirani i metodički oblikovani pristupi, metode i postupci radi jednostavnijeg, bržeg i učinkovitijeg razvoja komunikacijskih kompetencija (Pavličević-Franić, 2005).

Dječje usvajanje jezika unutar njihove okoline ključno je za razumijevanje procesa i donekle može objasniti razlike u načinu i brzini kojom djeca usvajaju jezik. Uz to, prisutnost određenih urođenih karakteristika kod djece igra ulogu u obrazloženju zašto samo ljudska djeca, a ne mladi pripadnici drugih vrsta, imaju sposobnost usvajanja jezika. Pitanje koje se postavlja jest kako se odvija njihov jezični razvoj tijekom prve četiri godine života, od trenutka kada su

novorođenčad koja ne govore niti razumiju jezik, do faze kada postaju djece koja postavljaju pitanja, komentiraju i izražavaju svoje ideje na jeziku svoje zajednice (Hoff, 2006).

Autorica Pavličević-Franić (2005) navodi da za ostvarivanje međusobne komunikacije, čovjek treba usavršiti niz jezičnih vještina, uključujući slušanje, govor, razumijevanje te naknadno čitanje i pisanje. Ovi kapaciteti zahtijevaju kontinuirani razvoj kako bi se postigla veća sposobnost korištenja istih. Slušanje i govor su urođene jezične sposobnosti koje se često razvijaju spontano, osim ako postoje prepreke poput oštećenja slušnog ili govornog sustava ili kognitivnih teškoća. Ove se kompetencije mogu smatrati temeljnim sposobnostima. S druge strane, čitanje i pisanje zahtijevaju poticanje i praksu kako bi se postigla zadovoljavajuća razina vještine. Ove aktivnosti se često nazivaju vještinama jer zahtijevaju svjesno učenje i vježbu. No, teško je pronaći granicu između sposobnosti i vještina kod jezičnih aktivnosti, budući da se međusobno preklapaju i međusobno se nadopunjuju. Na primjer, netko može biti izvrstan govornik zbog svoje urođene govorne sposobnosti, ali ne nužno biti vješt pisac ako nije osvojio osnovne vještine pisanja.

„Jezik je bogat, složen i prilagodljiv sustav – to je način kombiniranja glasova, riječi, znakova i rečenica u svrhu iskazivanja naših misli i razumijevanja drugih ljudi. Jezik predstavlja način na koji se socijaliziramo i učimo“ (Apel i Masterson, 2004: 14). Iako usvajanje jezika predstavlja zahtjevan proces, djeca uspijevaju brzo ovladati jezikom. Stoga je ključno da dijete bude izloženo jeziku od najranije dobi.

2.1.Slušanje

Prva jezična djelatnost s kojom se dijete susreće jest upravo slušanje koje se javlja od najranije dobi. Autorica Pavličević-Franić (2005) ističe da je djetetov jezični razvoj usko povezan s aktivnostima poput slušanja, govorenja, čitanja i pisanja. Slušanje igra ključnu ulogu u početnom stadiju jezičnog razvoja, jer omogućuje djetetu da usvoji i razvije osnovne elemente jezika kao što su glasovni sustav (foneme), naglasni sustav (prozodemi) te ritmičko-melodijski sustav (intonemi) hrvatskoga jezika. Ova polazna jezična djelatnost ima važnu ulogu u oblikovanju temelja jezičnih vještina koje će dijete kasnije razvijati, kao što su govorenje, čitanje i pisanje. Sve ove aktivnosti međusobno se prožimaju i podržavaju te igraju ključnu ulogu u sveukupnom jezičnom razvoju djeteta.

Istraživanja pokazuju da dijete sluša već kao fetus, odnosno već u drugom tromjesječju trudnoće počinje slušati zvukove oko sebe (Aladrović Slovaček, 2019 prema Jelaska, 2005). Pavličević-Franić (2018) tvrdi da je slušanje dinamičan proces, reprezentirajući čovjekovu

sposobnost za primanje i usvajanje zvučnih (auditivnih) elemenata jezika. U procesu slušanja sudjeluju kognitivna i emocionalna razina, a ključni preduvjet je neometan govorni sluh, koji podrazumijeva zdrav fizički sluh te postojanje fonetskog i melodijskog sluha. Sva tri elementa govornog sluha pomažu uspješnom razvoju jezične djelatnosti slušanja.

Fizički sluh odnosi se na sposobnost čujnosti kod osoba bez problema sa sluhom. To znači da čovjek, uz aktivno uključivanje svojih govornih organa i suradnju živčanog sustava te centra za sluh u mozgu, može primati i procesirati zvučne podražaje tijekom komunikacije. Većina ljudi razvija ili ostvaruje ovu sposobnost pri rođenju. Fonemski sluh označava sposobnost proizvodnje i prepoznavanja glasova (fonema) u nekom jeziku. Djeca s urednim sluhom prirodno usvajaju i reproduciraju glasove svog materinskog jezika. Međutim, važno je istaknuti da, za razliku od fizičkog sluha, sposobnost fonemskog sluha nije jednaka kod svih ljudi. Zbog toga neki pojedinci, prilikom učenja stranog jezika, mogu imati poteškoća u prepoznavanju određenih glasova, što znači da neće moći ispravno izgovarati te glasove. Melodijski sluh predstavlja sposobnost usvajanja i prepoznavanja melodijsko-ritmičkih karakteristika nekog jezika, odnosno intonacije. Intonacija se sastoji od više elemenata, uključujući ritam govora, tempo govora, intenzitetsko naglašavanje, uzlaznost ili silaznost tonova u melodijskoj liniji rečenice. Time su intonacijska obilježja jezika i sposobnost njihova usvajanja, važan element učenja materinskog, ali i svih ostalih jezičnih idioma (Pavličević-Franić, 2005).

Postoje razne vrste slušanja, od kojih svakako valja istaknuti aktivno, pasivno i selektivno slušanje. Pasivno slušanje jest kada slušatelj nema veliku motivaciju za pažljivim slušanjem jer mu njegov sadržaj nije zanimljiv, dok selektivno slušanje znači da slušatelj sluša samo ono što mu se čini zanimljivo i bitno. Veću pažnju će posvetiti aktivnom slušanju. Ono znači da je to slušanje s ciljem kada ćemo otkriti nove spoznaje i informacije, riješiti problem ili suosjećati s drugom osobom. Aktivno slušanje će rezultirati povratnom informacijom za razliku od pasivnog slušanja. Aktivnim slušanjem pokazujemo svoje poštovanje prema govorniku te razumijevanje njegovih problema. Da bi smo bolje razumijeli govornika, potrebno je povremeno vratiti ono što čujemo, ponekad je potrebno tražiti dodatno pojašnjenje, sažeti ili parafrazirati ono što smo razumijeli, ali pritom treba paziti da izbjegnemo mudrovanje i nametanje svoga mišljenja (Aladrović Slovaček, 2019).

Da bi se neka osoba u potpunosti razumjela, zahtijeva se napor na mentalnoj razini kako bi se razumjelo što govornik izražava. Vještina slušanja može se analizirati kroz senzornu (fizičko primanje zvuka) i kognitivnu (procesiranje i razumijevanje sadržaja) razinu. Senzorna

razina obuhvaća pasivno slušanje, gdje se slušatelj usredotočuje na sugovornika bez izražavanja povratnih informacija. Kognitivna razina, s druge strane, uključuje aktivno slušanje koje obuhvaća šest komunikacijskih vještina: poroznost, neosuđivanje, reflektiranje, pojašnjavanje, sažimanje i doprinos rješenju. Ove vještine kombinirane rezultiraju uspješnim aktivnim slušanjem (Varga i Somolanji Tokić, 2015).

U procesu komunikacije, važno je ne samo pasivno slušati riječi, već i aktivno čuti i razumjeti poruku kako bi se izbjegli nesporazumi ili "buka u kanalu". Često, nesporazumi proizlaze iz nepotpunog slušanja, tj. nedovoljnog angažiranja slušatelja u interpretaciji poruke, što može dovesti do pogrešnog shvaćanja ili interpretacije poruke (Pavličević-Franić, 2018).

Autorica Aladrović Slovaček (2019), ističe model LAFF kojeg su razvili McNaughton i suradnici (2007). LAFF je akronim za četiri koraka aktivnog slušanja – L označava riječ *listen* što znači slušati, iskazati razumijevanje, slovo A označava riječ *ask questions* što znači postavljati pitanja, F slovo na engleskom označava *focus on the issues*, u prijevodu prepoznati problem, osjećaje i potrebe te slovo F označava *find a first step* što na hrvatskom jeziku znači doprinijeti rješavanju. Istraživanje provedeno uz pomoć modela LAFF ukazuje na to da je moguće aktivno slušanje vježbati i time unaprijediti kvalitetu učenja i poučavanja.

Aktivno slušanje pomaže svima – govorniku kako bi se osjećao sigurno i prihvaćeno te slušatelju koji aktivnim slušanjem dobiva nove informacije i spoznaje. Kako bi razvili ostale jezične djelatnosti, potrebno je prvo biti dobar aktivni slušatelj.

2.2. Govorenje

Jezična djelatnost govorenja urođena je čovjekova sposobnost, uz preduvjet neoštećenih govornih organa i urednoga kognitivnoga razvoja. Govorenje se nastavlja na prvu jezičnu djelatnost, a to je slušanje. Razumijevanje govora često dolazi prije samog čina govorenja, no te dvije aktivnosti mogu se također razvijati istovremeno. Također, moguće je da govorenje prethodi razumijevanju govora, što se uglavnom pojavljuje kod predškolske djece koja ponavljaju riječi prije nego ih razumiju (Pavličević-Franić, 2018).

Djeca postupno počinju razvijati svoj govor tako što slušaju odrasle sugovornike i pokušavaju ih oponašati. Za uspješnu govornu komunikaciju potrebna su barem dva sudionika, koji će se kontinuirano izmjenjivati u ulogama govornika i slušatelja. Djeca najčešće govore onako kako čuju u svojoj okolini, to znači da prvo ovlada svojim materinskim idiomima te se tek u školi susreće sa standardnim jezikom. Bogatstvo rječnika, struktura rečenica te načini

komunikacije uvelike su povezani sa sredinom u kojoj dijete odrasta (Aladrović Slovaček, 2019).

Temeljna jedinica govora je govorni čin. U procesu komunikacije, govorni čin obuhvaća nekoliko ključnih elemenata:

- Sadržaj govora - o čemu se govori, tj. tematika ili informacija koju govornik prenosi
- Izraz govora - korištenje određenih jezičnih jedinica pomoću kojih se ostvaruje govor
- Značenje govora – što izgovoreni sadržaj znači ili može značiti
- Namjera govornika - razlog ili svrha govorenja
- Kontekst govora - okolnosti i situacija u kojima se komunikacija odvija, uključujući fizičko okruženje, društveni kontekst i prethodne događaje.

Svi ovi elementi zajedno oblikuju govorni čin, omogućavajući efikasnu i preciznu komunikaciju između govornika i slušatelja (Pavličević-Franić, 2018).

Prema Pavličević-Franić (2005), govorni činovi u komunikaciji mogu se ostvariti kroz tri osnovna oblika: dijaloški, monološki i poliloški govorni oblik. Dijalog je oblik komunikacije koji se odvija između dvije osobe, gdje se uloge govornika i slušatelja neprestano izmjenjuju. Dijalog može biti službeni ili privatni, javni ili osobni, vanjski (stvarna komunikacija s drugom osobom) ili unutarnji (unutarnji monolog ili razgovor sa samim sobom), jednostrani (jedan govornik obavlja obje uloge) ili dvostrani (aktivno međusobno komuniciranje). Različiti oblici dijaloga uključuju svakodnevni razgovor, rekreativni razgovor, poslovni razgovor, intervju te razgovorne igre. Monolog je govor jedne osobe, upućen drugima ili sebi, gdje nema aktivne razmjene između sugovornika. Poliloški govorni oblici obuhvaćaju situacije u kojima sudjeluje više osoba u komunikaciji.

Izuzetno je važno naglasiti i poticati razvoj urođenih govornih sposobnosti jer one predstavljaju osnovu za razvoj svih vještina potrebnih za komunikaciju. Također, treba posvetiti pažnju i prakticiranju govornih vježbi koje aktivno potiču razvoj govornih vještina (Pavličević-Franić, 2018).

Jezično-govorni razvoj zahtijeva kontinuirano poticanje. Dijete zahtijeva pažnju i strpljenje odraslih. Odrasli trebaju služiti kao uzori u govoru, stvarajući pozitivno emocionalno okruženje obilježeno slobodom, povjerenjem i ljubavlju. Važno je prepoznati djetetove sposobnosti i pružiti podršku kako bi se neprestano bogatile i razvijale.

2.3. Čitanje

Osobe koje su uspješno ovladale procesom čitanja, to se čini kao vrlo jednostavna i razumljiva aktivnost. Nakon što osoba nauči čitati, to postaje automatsko, bez potrebe za svjesnim razmišljanjem. Čitanje može izgledati kao gledanje. Kada pismena osoba vidi napisane riječi, njezin um automatski obrađuje značenje tih slova i riječi. Ovaj proces djeluje tako spontano da se čini kao da je dovoljno samo vidjeti napisano i odmah razumjeti. No, važno je napomenuti da čak i nepismene osobe mogu vidjeti što piše, ali im nedostaje sposobnost razumijevanja značenja tih riječi.

Čitanje je složena aktivnost primanja informacija u pisanoj formi koja zahtijeva niz vještina i sposobnosti koje se postupno razvijaju. Da bi osoba naučila čitati, prvo mora ovladati predčitačkim vještinama kao što su razvijanje govora, osjetljivost na glasove, analiza riječi na fonemske jedinice, usvajanje pisanih znakova te sposobnost dekodiranja i kodiranja pisanih informacija. Proces čitanja može se sagledati na više načina. Može se promatrati kao vještina koja uključuje primanje i prenošenje poruka u komunikaciji. Također, čitanje se može razmatrati i kao sposobnost koja uključuje interpretativno razumijevanje teksta. Ovo interpretativno čitanje predstavlja nadogradnju čitanja, koja se postiže nakon što se svlada osnovna vještina čitanja (Pavličević-Franić, 2005). Čitač koji je tek krenuo usvajati vještinu čitanja, navodi Čudina Obradović (2014), kreće usvajati abecedno načelo kada zapamti kojemu slovu odgovara određeni glas i kad prema tom načelu pretvara pisanu riječ u izgovorenu.

Čudina-Obradović (2004) navodi da je čitanje kognitivno zahtjevna aktivnost koja zahtijeva obradu informacija koje vidimo temeljem našeg prethodnog znanja. Ova aktivnost uključuje mnoge kompleksne procese, uključujući usporedbu, povezivanje onoga što vidimo s onime što čujemo ili već znamo, prisjećanje iz pamćenja, prepoznavanje bitnih informacija i odbacivanje nepotrebnih te mnoge druge procese.

Autorica Pavličević-Franić (2005) navodi kako čitanje ima različite aspekte. Jedno od toga je fiziološka djelatnost koja se ostvaruje radom govornih organa zajedno s organima vida. Važan preduvjet tome je poznavanje slovnoga jezičnoga sustava. Isto tako, čitanje je i komunikacijska djelatnost jer se u procesu sporazumijevanja ostvaruje kao jedan od načina prijenosa obavijesti. Također, čitanje je i pedagoško – metodička djelatnost jer nam služi kao oblik poučavanja. Stoga je vrlo važno poticati djecu od najranije dobi za razvoj interesa prema čitanju primjereno njihovoj dobi. Čitanje je i psihološka djelatnost jer je čitanje zapravo niz psiholoških procesa – započinje opažanjem, zatim slijede analiza ili rašlamba, uopćavanje ili sinteza, usporedba ili komparacija, logičko zaključivanje te na kraju razumijevanja poruke

pročitanoj teksta. Na kraju, čitanje je i umjetnička djelatnost, tj. interpretacija umjetničkog teksta na umjetnički način.

Svijest o pisanom jeziku kod djece razvija se veoma rano, obično između druge i treće godine života. Već tada dijete pokazuje osnovno razumijevanje funkcije i značaja pisanog jezika. Istraživači su ovu osjetljivost prema pisanom jeziku nazvali predčitačkim vještinama, koje su ključne za razvoj kasnijih čitačkih vještina. Ove vještine obuhvaćaju svijest djeteta o pisanju jezika u tri aspekta: razumijevanje funkcije pisanog jezika, razumijevanje tehničkih karakteristika pisma te razumijevanje procesa i tehnike čitanja. Važno je napomenuti da primjena abecednog načela čitanja postaje moguća tek kada su sve ove predčitačke vještine usvojene, što obično nastupa između sedme i osme godine djetetova života (Čudina-Obradović, 2008).

Aladrović Slovaček (2019) navodi da je važno poticati djecu na čitanje od najranije dobi. To može početi već od vrtića kada se pregledavaju slikovnice, imenuju pojmovi sa slike, čitanje kraćih, a onda i dužih tekstova roditelja, pa sve do samostalnog čitanja djeteta. Kada dijete vidi da roditelji čitaju knjige, i njih će zanimati što je roditeljima tako interesantno i zabavno te će i sami zaviriti u taj svijet. Autori Apel i Masterson (2004) naglašavaju koliko je važno djeci čitati od vrlo rane dobi. Uspostavljajući rutinu čitanja, djeci pomažemo da osvijeste važnost čitanja.

„Usvajanje vještine čitanja najvažniji je zadatak djeteta u početnom školovanju i svladavanje toga zadatka otvara mu put za gotovo sve kasnije učenje“ (Čudina-Obradović, 2008: 15). Čitanje nam omogućuje da otiđemo iz našeg vlastitog svijeta u svijet drugih. Između stranica knjiga možemo se uroniti u živote izmišljenih likova i upoznati kulture potpuno različite od naše vlastite. Također, čitanjem možemo naučiti nove riječi i izraze, doživjeti širok spektar emocija te stjecati vještine i znanja. Zbog svog ogromnog potencijala za učenje, čitanje ima snažan utjecaj na razvoj djece, a brojne studije su istaknule njegove mnoge prednosti. Roditelji i odgojitelji imaju izvanrednu priliku osigurati da čitanje postane ključni dio svakodnevne rutine djece.

2.4.Pisanje

„Pisanje je složena produktivna djelatnost koja ponajprije zahtijeva poznavanje slovnoga sustava te usvajanje gramatičko-pravopisnih pravila i normi nekoga jezika. Pisanje služi komunikaciji među ljudima i njime se prenose pisane poruke“ (Pavličević-Franić,2005: 98). Može se reći da je pisanje složeniji dvoslojni proces od čitanja te sadrži procese niže razine (grafomotoričku sastavnicu) i procese više razine (samostalno stvaranje teksta). Oba procesa su čvrsto povezana, a grafomotorička je sastavnica preduvjet razvoja procesa samostalnog stvaranja teksta. Pisanje je tako najteža komunikacijska sposobnost (Aladrović Slovaček, 2019 prema Čudina-Obradović, 2000).

Postoje tri osnovne faze u razvoju opće pismenosti. Prva faza uključuje usvajanje velikih i malih tiskanih i pisanih slova te savladavanje tehnike pisanja. Druga faza se odnosi na učenje pravopisnih pravila i zakonitosti pisanoga jezika. Posljednja faza je razvoj stvaralačkoga pisanja. Nadalje, pisanje se može opisati kao "složena produktivna aktivnost koja prije svega zahtijeva razumijevanje slovnog sustava i usvajanje gramatičko-pravopisnih pravila i normi jezika" (Pavličević-Franić, 2005: 98). Ista autorica tvrdi kako se već u vrtiću provode aktivnosti koje potiču motoričke vještine šake potrebne za pisanje, kao i vizualno usvajanje simbola koji predstavljaju slova. Također, izvode se predvježbe za početno pisanje. U ranoj fazi jezičnog razvoja, većina djece često povezuje govorni i pisani jezik, pišući riječi kako ih izgovaraju ili kako ih čuju, na primjer "bijo", "olofka", "biću", "Hrvacka" i slično.

Aladrović Slovaček (2018) tvrdi kako je važno u razvoju jezične djelatnosti pisanja voditi računa o učenikovom interesu i njegovoj kognitivnoj zrelosti. Budući da pisanje podrazumijeva i zanatsku i stvaralačku vještinu, potrebno ga je što više poticati pisanome izrazu na što zanimljiviji način.

U ranom stadiju svog razvoja, djeca počinju upoznavati proces pisanja putem niza faza. Prva faza obično uključuje eksperimentiranje s olovkom, a povezana je s fazom šaranja. Tijekom ove faze, djeca se upoznaju s osnovama držanja olovke i kako je koristiti. Nakon toga, dolazi druga faza koju nazivamo linijskim ili repetitivnim crtanjem. U ovoj fazi, djeca razvijaju sposobnost povlačenja različitih linija i oblika te postupno poboljšavaju svoje crteže kako bi postali jasni i prepoznatljivi. Treća faza obuhvaća stvaranje oblika koji su slični prvim slovima. U ovoj fazi, djeca počinju razvijati prepoznavanje i svjesnost o obliku slova. U četvrtoj fazi, djeca počinju pisati pojedina slova i spajati ih u riječi te znakove. Ova faza označava početak razumijevanja veza između znakova i zvukova. U petoj fazi, djeca postupno razvijaju svoj pravopis te stvaraju vlastite načine zapisivanja riječi. Ova faza predstavlja izazov jer djeca

eksperimentiraju s različitim načinima zapisivanja riječi koje su još uvijek u procesu učenja standardnog pravopisa. Šesta faza označava napredak u pravopisu, gdje djeca postepeno ovladavaju standardnim pravopisom. Ova faza zahtijeva kontinuirano učenje i praksu kako bi se postigla visoka razina pravopisne ispravnosti. Sve ove faze zajedno čine proces razvoja pisanja kod djece, a svaka faza ima svoje specifične ciljeve i izazove (Aladrović Slovaček 2018 prema Posokhova, 2007).

Pisanje je jezična djelatnost koja se mora učiti i samim time je teža za savladati. Potrebno je djeci ponuditi više načina za učenje pisanja, ne samo klasično prepisivanje s ploče. Mogu se smisliti različite igre koje će djeci na zanimljiv i zabavan način približiti čari pisanja. Jednom kada krenu pisati, možda se u nekome od njih rodi novi pisac koji će mlađim generacijama približiti ono što on smatra bitnim i interesantnim.

3. VAŽNOST ČITANJA PRIČA OD NAJRANIJE DOBI

Čitanje ima iznimnu ulogu u jačanju govornih sposobnosti djece, razvijanju logičkog mišljenja te poticanju zaključivanja. Kroz čitanje, otvaramo vrata djetetovoj mašti i umjetnosti, pružajući mu priliku za intelektualni rast i razvoj. Kroz taj proces, dijete stječe sposobnost pažljivog slušanja te zadržavanja koncentracije, što predstavlja temelj za uspješno razvijanje pismenosti u kasnijim fazama (Radonić i Stričević, 2009).

Čitanje od najranije dobi doprinosi razvoju govornih sposobnosti, obogaćuje djetetov rječnik, uvodi ga u svijet mašte i umjetnosti, unaprjeđuje sposobnost slušanja, potiče razvoj opažanja, promatranja, pozornosti, mišljenja i logičkog zaključivanja te osigurava trajne veze u mozgu (Radonić i Stričević, 2009). Čitanjem, razgovorom o pročitanome te odgovaranjem na postavljena pitanja, dijete se uči međusobnoj komunikaciji te razvija otvorenost i osjećaj za društvo. Redovitim čitanjem dijete usvaja pravila čitanja, razvija predčitačke vještine i stvara navike koje mu omogućuju susret s pisanom riječi, bez potrebe za poznavanjem čitanja i pisanja te se otvara put prema ranoj pismenosti. Autorica Čudina-Obradović (2004) ističe da su za motivirano čitanje ključni pozitivan stav prema čitanju, ljubav prema čitanju, samoinicijativno započinjanje čitanja i čitanje izvan škole ili vrtića. Čitanjem se proširuje dječji rječnik te mu omogućuje da shvati kako istu ideju ili informaciju može izraziti na različite načine (Apel i Masterson, 2004).

„Zajedničko čitanje slikovnice razvija u djetetu ljubav prema knjizi i čitanju, ali i djetetove govorne sposobnosti. Govorne su sposobnosti nužan preduvjet čitačke sposobnosti i

kasnijega napretka u školi. Mnogobrojna su istraživanja pokazala da redovito čitanje djetetu od njegove druge godine poboljšava djetetov govorni razvoj“ (Čudina-Obradović, 2008: 39).

Razumijevanje veze između pisanog teksta i priče predstavlja velik korak u razvoju pismenosti. Istodobno, tijekom zajedničkog čitanja, dijete će početi prepoznavati određena pisana pravila. Na primjer, shvatit će da se čitanje obično počinje na prvoj stranici, da se hrbat knjige nalazi na lijevoj strani te da se redci čitaju s lijeva nadesno i odozgo nadolje. S vremenom će produbiti to razumijevanje, primijetiti da su riječi sastavljene od slova i da svaka rečenica započinje velikim slovom. Sva ta znanja predstavljaju vrijedne predčitačke vještine koje će mu u budućnosti omogućiti neovisno uživanje u čitanju knjiga (Čudina-Obradović, 2008).

Brojna istraživanja su dokazala da je važnost čitanja i pripovijedanja djeci podjednaka važnosti zadovoljenja njihovih osnovnih životnih potreba, kao što su potreba za hranom, igrom, zdravljem i ljubavlju. Kada mu čitate, vaše dijete će mnogo učiti o knjigama. Npr, promatrajući vas, uči kako držati knjigu, kako okretati stranice, gdje je prva stranica i kako čekati da završi čitanje stranice prije nego okrene na sljedeću. Drugim riječima, knjiga postaje temom razgovora (Apel i Masterson, 2004).

Također, priče su dostupne djeci svih dobnih skupina i sposobnosti. Materijali za priče lako se mogu pronaći u knjižnicama, knjižarama ili na internetu. Čak i bez toga, moć govora i slušanja kojima se stvaraju slike vlastitom maštom mogu djeci približiti baš svaku priču (Apriyanti, Shaharomi Yan, 2019).

Redovito čitanje djeci od najranije dobi ima iznimno pozitivan utjecaj na razvoj njihovih govornih sposobnosti te obogaćivanje rječnika. Istovremeno, ova praksa potiče razvoj slušnih sposobnosti i pažljivog slušanja. Osim toga, čitanje djeci pomaže da urone u svijet mašte i umjetnosti, pridonoseći razvoju njihove kreativnosti. Također, redovito čitanje ima pozitivan utjecaj na razvoj logičkog razmišljanja, sposobnosti promatranja, opažanja te koncentracije. Sve ove prednosti čine redovito čitanje važnim korakom u djetetovom razvoju. Odgovornost roditelja je osigurati zadovoljenje urođenih potreba djece kako bi njihove prirodne predispozicije mogle kvalitetno napredovati.

3.1. Uloga odgojitelja u govornom razvoju djeteta

U vrtiću djeca imaju priliku imati još jedan uzor za govor i komunikaciju - svojeg odgojitelja. Izuzetno je važno da odgojitelj razumije način na koji svako dijete u njegovoj skupini razmišlja, kakvo predznanje posjeduje te koje su mu mogućnosti. Kako svako dijete nosi sa sobom jedinstvene karakteristike, kompetentan odgojitelj trebao bi znati pristupiti

svakom djetetu individualno, uzimajući u obzir njegove specifične potrebe. Dodatno, odgojitelj bi trebao biti sposoban poticati razvoj jezično-govornih sposobnosti svakog djeteta na način koji je za njega najpogodniji. Čudina-Obradović (2008) navodi kako će svakodnevno čitanje priča omogućiti djetetu da to postane njegova potreba te da se čitanje priča treba odvijati uz osjećaj povezanosti, topline i zajedničkog uživanja u priči.

Odgojitelji imaju značajnu odgovornost u tome da približe knjige djeci predškolske dobi te potiču razvoj ljubavi prema čitanju i knjigama. Autori sve više govore o opadajućem interesu djece za knjige i čitanje, a odgojitelji tada imaju priliku stvoriti promjenu kroz pozitivne poticaje i poticanje pozitivnog stava prema knjigama. Njihovi napori mogu biti ključni u motiviranju djece da se uključe u čitanje koje nosi brojne koristi.

Pričanje priča, istraživanje slikovnica i izvođenje lutkarskih dramatizacija samo su neki od načina koje odgojitelj koristi kako bi uspostavio verbalnu komunikaciju s djetetom (Petrović-Sočo, 1997). Čudina-Obradović (2008) ističe da početak čitanja često uključuje slikovnice s jednostavnijim sadržajem, obilježenim jasnim ilustracijama te prisutnošću jednog do dva lika u priči. Stvaranje opuštajuće, tople i ugodne atmosfere ima ključnu ulogu u pružanju boljeg doživljaja priče. Za ostvarenje tog ambijenta, odgojitelj treba djelovati smireno i opušteno, umjesto napeto i nestrpljivo. Kroz ugodan i miran glas te bliskost s djetetom, stvara se snažan osjećaj ugone tijekom zajedničke aktivnosti čitanja. Ovakav pristup potiče djetetovu želju da održi tu aktivnost dulje vremena. Suprotno tome, ako odgojitelj djeluje napeto i užurbano, dijete će teško doživjeti ugodu te će željeti brže završiti čitanje. U takvom slučaju, dijete neće biti usredotočeno na priču, već će mu pažnju odvlačiti trenutni događaji, a često će prekidati čitanje komentarima na te događaje.

Prema Petrović-Sočo (1997), temelj uspostave komunikacije između odgojitelja i djeteta leži u izgradnji socioemocionalne veze koja se može razviti kroz aktivnosti, pod uvjetom da odgojitelj prepoznaje djetetove sposobnosti, prilagođava se njemu te ne nameće ništa. Potrebno je aktivno sudjelovati u razgovoru s djecom, poticati ih na postavljanje pitanja i istraživanje. Kada se suočimo s pitanjima djece, trebamo im jasno i strpljivo odgovarati. Ako ne znamo odgovor na neko pitanje, važno je iskreno priznati to djetetu te zajedno s njim pokušati doći do zadovoljavajućeg odgovora.

Odgojitelji bi trebali redovito organizirati čitanje različitih priča i pjesama tijekom svakog dana. Kroz takve prilike, djeca će primijetiti kako odgojitelji primjenjuju karakteristična narativna pravila, kao što je primjerice izraz "jednom davno", koji služi kao uvod u priču. To

će rezultirati time da će i djeca početi koristiti neka od tih pravila kada pričaju priče ili prepričavaju događaje. Također, ponovljeno čitanje ima značajnu ulogu jer pomaže djeci da razumiju jezične obrasce i simbole koji se stalno pojavljuju. Kroz razgovore o sadržaju, motivima i likovima priča, djeca će razvijati svoj govor na sveobuhvatan način, što je neophodno za razvoj vještina čitanja. Ova praksa potiče bogatiji rječnik, napredniju strukturu i obim rečenica te dovodi do razvoja precizne artikulacije (Javor, 2009).

Vrlo je važno da odgojitelj djeci osigura prostor za čitanje gdje će se dijete osjećati sigurno i sretno. Trebalo bi odabrati prikladno mjesto koje potiče djetetovu povezanost s tekstom te mu omogućava izražavanje vlastitih ideja i poruka. U tom prostoru bi trebala biti postavljena prikladna polica ili kutija, koja sadrži slikovnice i knjige. Na zidu prostora može biti postavljen i mali pano od stiropora na kojemu dijete može lijepiti "novopronađene" natpise, vlastite obavijesti i crteže koje je samo izradilo. Ovako koncipiran prostor pruža djetetu inspiraciju za istraživanje, čitanje i kreativno izražavanje te potiče njegovu znatiželju i stvaralački duh (Čudina-Obradović, 2008).

Velički (2013) ističe da pričanje i čitanje predstavljaju dva različita pojma. Današnje vrijeme je dovelo do toga da pričanje više nije nešto što se podrazumijeva samo po sebi te stoga odgojitelji moraju posjedovati temeljno razumijevanje kako bi uspješno provodili pričanje u svojem radu s djecom i u svakodnevnom životu. Pripovijedanje priče zahtijeva od pripovjedača posebno znanje i vještine. Kako bi priča uspješno doprla do djece, odgojitelj treba imati duboku povezanost s pričom i osjećaj da je ona postala sastavnim dijelom njega samog. Osim toga, ključno je da pripovjedač iskreno voli priču koju prenosi djeci kako bi ta strast prenijela i na malene slušatelje.

Odgojitelj će postići ugodnu atmosferu tako da pričanje provodi u krugu djece te održava kontakt očima s njima. Bitno je da odgojitelj uključuje intonaciju, ritam, tempo, stanke i intenzitet. Ključno je da odgojitelj pažljivo dozira brzinu pričanja, koristi različite tonove glasa za različite likove, eksperimentira s glasovima te koristi jezik koji je razumljiv djeci, ali istovremeno ga obogaćuje kako bi služio kao uzor za govornu kompetenciju. Odgojitelj bi trebao biti svjestan da nepoznate riječi treba unaprijed objasniti kako bi djeca što bolje razumjela priču. Kombinirajući sve ove elemente, odgojitelj će moći kvalitetno prenositi priče djeci (Velički, 2013).

Prilikom odabira priče za djecu, važno je pažljivo slušati što djeca žele jer često znaju sami predložiti što bi željeli da im se čita. Iako je važno uzeti u obzir dječje želje pri odabiru

priče, ne bi se trebali isključivo oslanjati na njih jer djeca često nisu upoznata sa širokim spektrom književnih djela kao što su odrasli. Stoga, ključnu ulogu u odabiru priče imaju roditelji i odgojitelji. Oni trebaju preuzeti odgovornost za odabir kvalitetnih i primjerenih priča. Da bi napravili pravi odabir, pripovjedači trebaju biti upoznati s različitim autorima, raznovrsnim vrstama priča i bogatstvom dječje književnosti. Na taj način mogu osigurati da priča bude edukativna, poticajna i prilagođena djetetovoj dobi i razvojnim potrebama. Imajući široko znanje, pripovjedači mogu pružiti djeci raznovrsno iskustvo čitanja te odabrati priču koja će im ponuditi edukaciju i zabavu, navodi Velički (2013).

Ista autorica tvrdi da priča namijenjena djeci starijoj od tri godine treba imati tri ključna obilježja:

- Akcija - priča bi trebala sadržavati jasno definiranu radnju ili akciju. To znači da bi priča trebala imati događaje koji se odvijaju, situacije koje se mijenjaju ili problem koji se mora riješiti. Ova akcija pomaže zadržati pažnju djece i održava dinamiku priče.
- Podijeljena radnja - radnja priče bi trebala biti podijeljena u nekoliko manjih epizoda ili dijelova. Ovo omogućuje djeci da se bolje povežu s pričom i likovima te da lakše prate tijek događaja. Epizode također omogućuju priči da ima ritam i strukturu koja je prikladna za dječje razumijevanje.
- Pojednostavljeni likovi i ponavljanje - likovi u priči trebaju biti pojednostavljeni i lako prepoznatljivi. Ovo olakšava djeci da se povežu s likovima i lakše prate tko radi što u priči. Također, priča bi trebala sadržavati određeni element ponavljanja, bilo to ponavljanje određenog dijela priče, fraze ili situacije. Ovo ponavljanje pomaže djeci da sudjeluju u priči, aktivno je doživljavaju i lakše je pamte.

Pričanjem priča, djeca dobivaju priliku da komuniciraju, doživljavaju i prepričavaju svoja svakodnevna iskustva. Kroz priče, oni mogu podijeliti svoje doživljaje koji su se odvijali tijekom dana. Osim toga, djeca izražavaju želju da slušaju o stvarima i događajima koje možda nisu imali prilike susresti ili doživjeti dosad. Na taj način, priče omogućavaju djeci da se povežu s različitim svjetovima, situacijama i likovima te tako šire svoje razumijevanje i horizonte, navodi Velički (2013).

Odgojitelj također treba djeci približiti razliku između dobra i zla. Osim toga, moraju mu objasniti zašto je neko ponašanje dobro i kakve ugodne osjećaje izaziva kod onoga kome je namijenjeno. Dijete opaža, oponaša i prihvaća sve one oblike poštenja, velikodušnosti, blagosti, poštovanja prava i dobrobiti drugih koji se pojavljuju u njegovoj okolini (Težak, 2005).

Uz sve navedeno, možemo se složiti da je na odgojiteljima velika odgovornost u govornom razvoju djeteta. Potrebno je imati bogate kompetencije za pričanje priča, potrebno je djeci približiti ljubav prema knjizi i čitanju. Odgojitelj treba biti dobar primjer jer djeca oponašaju ponašanje odraslih, potrebno je stvoriti dobro čitalačko okruženje, poticati maštu, prilagoditi interese djeci i još mnogo toga.

„Zapamtite, vaša uloga nije u tome da sjedite i poučavate dijete jeziku. Umjesto toga, vaša uloga je da mu pružite mnogo dobrih govorno-jezičnih uzora, pomoću poticajnih i podržavajućih komentara te reakcija koje stvaraju atmosferu povjerenja, ljubavi i razumijevanja“ (Apel i Masterson, 2004: 95)

4. ODABIR PRIČA ZA DJECU RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Dječja književnost je ono što nas prati od malena – od prve slikovnice, prve bajke koja nas je vodila u čaroban svijet mašte pa sve do priča koje danas pričamo svojoj djeci. Dječja književnost obuhvaća knjige i literaturu namijenjenu djeci, od najranijih uzrasta do adolescencije. To je posebna grana književnosti koja se bavi stvaranjem priča, pjesama i ilustracija koje su prilagođene dječjem razumijevanju, interesima i emocionalnom razvoju. Dječja književnost ima značajan utjecaj na razvoj dječje mašte, jezičnih vještina, emocionalne inteligencije i pozitivan odnos prema čitanju. Autor Hranjec dječju književnost definira: "Poseban dio književnosti koji obuhvaća djela što po tematici i formi odgovaraju dječjoj dobi, a koja su ili svjesno namijenjena djeci, ili ih autori nisu namijenili djeci" (Hranjec, 2006: 8).

Crnković i Težak (2002) ističu da se dječja književnost, slično kao i književnost općenito, definira kao umjetnost riječi. Sve karakteristike kojima se definira književnost kao umjetnost primjenjuju se i na dječju književnost. Međutim, zbog razlika u stupnju tjelesnog i duševnog razvoja, nisu sva književna djela pristupačna djeci. Djeca se nalaze u različitim fazama razvoja, pa je razumljivo da neće svi književni sadržaji biti primjereni svakom uzrastu. Dječja književnost je posebna jer je namijenjena djeci, ali mora biti prilagođena njihovim interesima i sposobnostima percepcije. Osim toga, ključno je da tematika dječje književnosti privlači dječji interes te da je njezin izraz prilagođen mogućnostima dječje percepcije. Na taj način, dječja književnost postaje relevantna i osmišljena tako da potiče dječji razvoj, maštovitost te pozitivan odnos prema knjigama i čitanju.

Crnković i Težak (2002) navode da se dječja književnost može podijeliti na različite rodove, vrste i podvrste. Glavne vrste dječje književnosti uključuju slikovnice, dječju poeziju,

priče te dječje romane ili romane o djetinjstvu. Iduću skupinu čine različite vrste književnih djela kao što su basne, romani o životinjama, pustolovni romani, znanstvena fantastika, putopisi i avanturistička djela. Bitna razlika između ove dvije skupine leži u tome što vrste u prvoj skupini pripadaju isključivo dječjoj književnosti, dok su druge vrste skupine granične. Vrste dječje književnosti u prvoj skupini su posebno namijenjene djeci, sa protagonistima koji su ili djeca ili životinje te se jasno prepoznaju kao prilagođene dječjem uzrastu. S druge strane, vrste u drugoj skupini koriste jedan ili više kriterija koji se odnose na djecu, ali možda nisu primarno usmjerene prema djeci. Primjerice, neka djela su napisana za djecu, imaju dječje junake i označena su kao dječje, dok druga djela mogu imati različite ciljne skupine i čitatelje, uključujući i stariju djecu i odrasle.

4.1. Utjecaj slikovnice na razvoj djeteta

Slikovnica je prva knjiga koju dijete primi u ruku. Ondje će pronaći prvu sliku, prvo slovo koje neće razumijeti, prvi pogled u daleki svijet dječje književnosti. Kako govore Crnković i Težak (2002), slikovnica je posebno privlačna djeci u ranoj dobi jer koristi vizualne i jezične elemente kako bi prenijela stvarnost. Ova vrsta knjige kombinira likovnu i književnu dimenziju, stvarajući bogat spoj koji potiče dječju maštu i razumijevanje. Važno je napomenuti da postoje slikovnice koje nemaju teksta, ali ne postoje slikovnice koje nemaju slike.

Slikovnice se, prema svrsi, mogu podijeliti na umjetničke i poučne. Poučna slikovnica već svojim nazivom jasno ukazuje da je namijenjena obrazovnom cilju te na zabavan način podučava djecu o različitim temama iz prirode i društva. S druge strane, umjetnička slikovnica ima dublji utjecaj na doživljaj svijeta kod čitatelja (Crnković i Težak, 2002).

Ilustracije u slikovnicama namijenjenim djeci do treće godine trebaju biti velike i prikazivati jednostavne objekte s osnovnim bojama i jasnim oblicima. S vremenom će dijete razviti interes za složenije likovne prikaze te će oko pete godine starosti, dijete biti spremno za istraživanje i razumijevanje bogatijih crteža i ilustracija koje sadrže veći broj elemenata i likova (Čudina-Obradović, 2008).

Također, važno je napomenuti da slikovnice u kojima nisu navedeni autori ilustracija ili teksta često mogu biti stereotipne i ispunjene besmislenim sadržajem. Ove slikovnice se ponekad nazivaju *kič-slikovnicama* jer su često jeftine, ali njihova estetska vrijednost je umanjena. Ilustracije u takvim slikovnicama često nedostaju maštovitosti i karakteristične su po svojoj patetičnosti, a likovi se često svode na klasične motive poput zečeva, vještica, kraljevni, medvjedića i mačaka, bez dubljeg značenja. S druge strane, slikovnice koje nose

potpis ilustratora ili autora prepoznatljive su po svojoj maštovitosti, bogatstvu i poticanju na nove avanture i pustolovine. Tekst u ovim slikovnicama je primjeren, bogat izražajem i pruža jednostavan, ali dubok zaključak, poruku i smisao te takve slikovnice imaju estetsku i edukativnu vrijednost te potiču dječju kreativnost i razmišljanje (Čudina-Obradović, 2008).

Autorica Čudina-Obradović (2008) navodi kako postoje dva osnovna tipa slikovnica. Prvi tip obuhvaća kratke priče s tekstom raspoređenim na poseban način te obiljem ilustracija. U ovom tipu slikovnica, tekst je iznimno bogat i može nadilaziti djetetove trenutne govorne sposobnosti. Ovakve slikovnice su izvrsne za čitanje djeci jer uključuju visokokvalitetan jezik, intrigantnu priču i privlačne ilustracije. One omogućuju djetetu da tijekom slušanja postupno obogaćuje svoj rječnik i razumijevanje, jer često ponavljanje i zaključivanje potiču upoznavanje s novim riječima i konceptima. Drugi tip slikovnica ima svoju posebnost - namijenjen je zajedničkom čitanju odraslih i djece. Na svakoj stranici ovakvih slikovnica prikazani su jednostavni prizori koji su popraćeni jednom ili dvjema jednostavnim rečenicama. Kvaliteta ovih slikovnica leži u tome što omogućuju djetetu da uspostavi vezu između teksta i slike te razumije značenje teksta u kontekstu prikaza bića, predmeta ili radnje. Ovakve slikovnice potiču dječje sposobnosti povezivanja teksta s vizualnim sadržajem te potiču razumijevanje značenja rečenica i opisa. Ovaj tip slikovnica doprinosi razvoju predčitačkih vještina, dok prvi tip slikovnica ima veći utjecaj na poticanje govora, razvijanje mašte i razvijanje ljubavi prema čitanju. (Čudina-Obradović, 2008).

Stvaranje kvalitetne slikovnice zahtijeva značajan napor autora, a sve više se primjećuje trend suradnje timova stručnjaka kako bi se osigurala visoka razina kvalitete. Osim autora i ilustratora, timovi često uključuju pedagoge, psihologe, lingviste i likovno-tehničke urednike. Ova suradnja omogućuje bolje ispunjavanje postavljenih zahtjeva i kriterija te postizanje željenih ciljeva (Martinović i Stričević, 2011).

Slikovnica treba biti prilagođena djetetovim razvojnim potrebama i poticati njegov razvoj. Bitno je da slikovnica odgovara dobi djeteta kojemu je namijenjena, prateći njegove razvojne faze, ali uz poštivanje individualnih razlika među djecom. Ova spoznaja govori da ne odgovara svaka slikovnica svakom djetetu (Martinović i Stričević, 2011). Kvalitetna slikovnica treba biti prilagođena kako sadržajem, tako i estetikom i jezikom, kako bi optimalno podržala dječji razvoj, zainteresiranost i razumijevanje.

4.2. Čitanje i važnost bajki

Bajka je oblik proze koji se jasno izdvaja svojim zbiljskim i nadnaravnim svijetom, suprotstavljanjem dobra i zla, čudesnim transformacijama, iskušenjima te prisustvom nevjerojatnih i magičnih predmeta. Bajka je jedan od najstarijih oblika usmenog narodnog stvaralaštva, proizašla iz mitološkog shvaćanja svijeta te se često naziva "kraljicom priča". Ono što čini bajku posebnom među različitim književnim žanrovima su njezini čarobni i fantastični događaji te predmeti koji unose iznimnu privlačnost i tajanstvenost. Bajke se opisuju kao „sva književna djela u kojima se događa nešto neobjašnjivo“ (Pintarić, 2008.).

Djeca do treće godine, uglavnom, listaju slikovnice. Nakon treće godine, djeci će postati zanimljive priče s fabulom u kojoj su životinje glavni likovi, uz vizualne prikaze tih likova. Četverogodišnjaci će tražiti hrabre junake i ohrabrujuće karaktere u bajkama, uključujući i djecu kao junake. Djeca u dobi od pet godina već će biti sposobna slušati duže priče s više epizoda ili scena, uključujući i lančane priče sa šaljivim elementima i neočekivanim obratima. Predškolska djeca će pokazivati interes za kompleksnije priče o međuljudskim odnosima i bajkama s višestrukim motivima, dok će starija djeca uživati u autorskim bajkama i umjetničkim pričama.

Prema Velički (2013), Dickerhoff i Lox (2010) iznose stajalište da bajke nisu tek izmišljene priče za naivne ljude, već su zapravo svojevrsna čudesna poezija. Bajke nisu tu s ciljem da pruže jasne upute ili savjete, već svojom jedinstvenošću doprinose čovjekovoj potpori te hrabre ljude da se usude živjeti punim srcem. Ovakav pristup ukazuje na dublji sloj značenja bajki i njihovu sposobnost da inspiriraju i podržavaju čitatelje na emocionalnoj i duhovnoj razini.

Klasične bajke su postale važne zbog svojih karakteristika, uključujući moralne poruke i jasno razlučivanje dobra i zla. Prema Dubravki Težak i Stjepku Težaku (1997), gotovo nema bajke koja ne teži prikazivanju pobjede dobra nad zlom te promicanju istine i pravde. Narodne bajke posebno ističu tu dinamiku. Osim pouka i privlačnog sadržaja bajki, važan je i aspekt povijesne baštine i kulture koja se kroz bajke prenosi. Slušajući bajke, djeca imaju priliku razvijati svoju maštu te učiti pravilan izgovor riječi, što stvara čvrst temelj u razvoju govora.

Pintarić (2008) primjećuje da, unatoč raznolikosti tema, motiva i raspoloženja, sve bajke dijele određene zajedničke karakteristike. Uz ljudske likove i životinje, u bajkama se često pojavljuju nadnaravna bića. Radnja se odvija u nedefiniranom vremenu i mjestu, što dopušta univerzalnost priče. Likovi u bajkama obično su jednostavni i jednodimenzionalni, s jasno

definiranim karakteristikama. Motiv preobrazbe, poput transformacije zvijeri u kraljevića ili žabe u kraljevića, čest je u bajkama. Stil pripovijedanja je jednostavan, lako razumljiv i lak za pamćenje, što doprinosi privlačnosti i dostupnosti bajki široj publici.

Nakon čitanja bajki, djeca ulaze u svijet mašte koji je vrijedno podijeliti i opisati drugima. Također, važno je ispitati dijete o pročitanom kako bi se razumjelo koliko je djetetovo razumijevanje priče, omogućilo iznošenje vlastitog mišljenja i interpretacije pouke priče te time obogatilo pasivni i aktivni vokabular, što je ključno za razvoj fonemske svijesti (Velički, 2013).

Čudina-Obradović (2008) ističe da su bajke često napisane prema jednostavnom obrascu u kojem dobar, mudar, hrabar i plemenit lik biva nagrađen (rukom princeze, ljubavlju ljepotice, bogatstvom, moći, slavom, dugim i sretnim životom), dok zloga osoba sustiže zaslužena sudbina. Ovaj razvoj događaja zadovoljava duboku potrebu djeteta za pravdom. U bajci je podjela na dobro i zlo jasna i jednostavna te je pobjeda dobra nad zlom gotovo uvijek očekivani ishod. To djetetu osjećaj kontrole nad situacijom na način koji je u stvarnom životu često nedostižan. Zbog toga je važno da bajke izbjegavaju nasilne, strašne i morbidne elemente, kako bi ostale korisne i prikladne za djecu u dobi od četiri do devet godina. Također, do dobi od osam ili devet godina, djeca često nemaju razvijenu sposobnost vizualizacije, što znači da možda neće doživjeti strahote i užase u bajkama na isti način kao odrasli.

Da bi bajka zadržala djetetovu pozornost i bila učinkovita u svom cilju, mora izazvati znatiželju i potaknuti djetetovu kreativnost i zabavu. Bajka treba biti usklađena s različitim aspektima djetetove osobnosti kako bi mu bila primjerena i dopunila njegov život. Treba se povezati s djetetovim težnjama, poteškoćama i iskustvima te istovremeno nuditi moguća rješenja za probleme s kojima se suočava (Bettelheim, 2000).

Kvalitetne bajke potiču i razvijaju djetetovu maštu, um i osjećaje. One ga vode kroz svijet fantazije i mogućnosti, omogućavajući mu da istražuje različite scenarije i situacije te razvija svoju kreativnost. Također, bajke mogu potaknuti djetetovu emocionalnu povezanost s likovima i događajima te mu pomoći da razumije različite aspekte ljudskih osjećaja i motivacija. U konačnici, bajke su važan alat u odgoju i razvoju djece jer kroz svoje priče, likove i poruke pružaju djetetu priliku da se suoči s različitim životnim situacijama, razvije emocionalnu inteligenciju te izgradi dublje razumijevanje svijeta oko sebe. Bajke imaju odgojnu ulogu jer, putem svojeg razumljivog jezika, slika, simbola i dramaturške strukture, predočavaju djeci situacije i događaje s kojima će se suočiti tijekom odrastanja. Bajke se prilagođavaju djetetovom shvaćanju svijeta i njegovim potrebama. U bajkama se često susrećemo s jasnom podjelom na

dobre i zle likove te primjenom tehnike crno-bijelog prikaza. To omogućuje djetetu da stvori jasnu sliku o događanjima i da se lako poistovjeti s pojedinim junakom (Bettelheim, 2000).

Bitno obilježje bajki je njihov sretan završetak, gdje dobro pobjeđuje zlo i pravda se ostvaruje. Ovaj sretan kraj stvara kod djeteta pozitivan pogled na svijet i proces odrastanja. Bajke sretnim završetkom doprinose razvoju emocionalne inteligencije kod djece, omogućujući im da bolje razumiju i prihvate svoje emocije, postavljaju ciljeve te prevladavaju prepreke i izazove tijekom svog rasta i razvoja. Bajke također pružaju djetetu važne mehanizme suočavanja s realnim životnim situacijama, učeći ih kako se nositi s problemima i tražiti rješenja.

„Bajke, dakle, nisu izmišljene, lažne price za lakovjerne, već čudesna poezija koja djeluje protiv neutješnosti postojanja bez čuda. A čudo nije ništa drugo nego začudno iskustvo, iskustvo koje pokazuje da se nešto može promijeniti. Da se i mi sami možemo promijeniti. Bajke ne daju konkretne savjete, već nas uz pomoć svojih slika ohrabruju da se usudimo živjeti" (Velički, 2013 prema Dickerhoff, Lox, 2010: 11)

4.3. Pričanje priča

Pojam priče označava vezu između mašte i stvarnosti (Hranjec, 2006). Osim što pruža zabavu, priča ima potencijal obogatiti djecu te im pomoći u boljem razumijevanju svijeta (Velički, 2013). Ista autorica govori kako priča ima pozitivan utjecaj na sveukupni razvoj djeteta, posebno na njegov socio-emocionalni, kognitivni, govorno-komunikacijski i etički razvoj. Priče predstavljaju izvore iz kojih djeca crpe materijale za izgradnju i obogaćivanje svog unutarnjeg svijeta predodžbi. Kroz simboličke radnje, koje čine osnovu priča, djeca postupno stječu spoznaju o svijetu koji ih okružuje.

Autorica Velički (2013) naglašava da odabir priče za djecu predstavlja zahtjevan zadatak. Bitno je shvatiti da svako dijete ima svoje individualne razlike, čak i unutar iste dobi te stoga za odabir priče treba primijeniti osobni pristup svakom djetetu. Razvojne karakteristike svakog djeteta igraju ključnu ulogu u tome što ga zanima, što mu je poznato i što ga motivira. Osim toga, faktori kao što su odnosi unutar obitelji, svakodnevne navike, okruženje u kojem dijete živi i mnogi drugi čimbenici igraju ulogu u njegovim interesima i reakcijama. Stoga, prilikom odabira priče, važno je da pripovjedač razmišlja iz perspektive djeteta i razumije dječji svijet. Priča treba biti temeljena na dječjoj stvarnosti i omogućiti djetetu da se poistovjeti s likovima i situacijama te da se osjeća povezano s pričom na osobnoj razini.

Za vrijeme čitanja, odgojitelj ili osoba koja čita trebaju biti svjesni da ne trebaju samo pratiti tekst zapisan u knjizi, već i pažljivo promatrati dječje reakcije i dojmove. Dječji doživljaj priče često će biti vidljiv kroz izraze lica i tjelesne reakcije. Ovo promatranje pomaže odgojitelju da razumije kako djeca reagiraju na priču te da prilagodi način čitanja prema njihovim potrebama i interesima (Peteh, 2018).

Kada želimo da djeca upozna originalni jezik autora, opise prirode te bogat rječnik, preporučuje se provoditi čitanje priča umjesto pripovijedanja. Način kako ćemo čitati ovisi o dobi djece, sadržaju priče, njezinoj duljini te kontekstu čitanja. Prilikom čitanja, izgovor riječi treba biti razgovijetan, jasan, glasan i pravilno naglašen, uz pravilnu dikciju i artikulaciju. Također, važno je održavati ujednačeni tempo čitanja. Dijete ne bi trebalo pasivno slušati, već aktivno pratiti priču s pažnjom i interesom. Odgojitelji često prakticiraju čitanje priča uz istovremeno prikazivanje ilustracija, pružajući dodatna objašnjenja djeci. Korištenje ilustracija ovisi o tekstu, skupini djece i odgojitelju te se mora pažljivo uskladiti kako ne bi narušilo doživljaj i cjelovitost teksta. Integracija slika na ovaj način potiče razvoj djetetove slušne i vizualne percepcije. Priče se mogu čitati u cijelosti ili u dijelovima, a često se mogu prenositi i u više nastavaka kako bi se održao interes djece (Peteh, 2018).

Osoba koja čita treba pružiti više od samog teksta, uključujući proširenje, pohvale i ispravljanje kao odgovore na djetetov govor. Ovaj pristup potiče djetetovu potrebu za samostalnim izražavanjem i komunikacijom te razvojem složenijih oblika izražavanja (Čudina-Obradović, 2008).

Priče imaju izuzetnu moć da djeci daju snagu i stabilnost. Djeca imaju prirodnu potrebu za slušanjem priča jer one imaju dublje značenje i utječu na različite aspekte njihovog razvoja. Često se događa da djeca izražavaju svoju želju da im odrasli ispričaju priču, jer to nije samo način zabave, već i način komunikacije kroz koji djeca mogu izraziti, proživjeti i prepričati različite doživljaje koje su imali tijekom dana. Priče omogućavaju djeci da istražuju svijet i stvari koje nisu imali prilike susresti i doživjeti, stvarajući tako most između stvarnosti i mašte. Kroz priče, djeca se suočavaju s različitim situacijama, osjećajima i moralnim dilemama, čime razvijaju svoju emocionalnu inteligenciju, empatiju i razumijevanje svijeta oko sebe (Velički, 2013).

Bettelheim (2000) ističe da priča ima višestruku ulogu u djetetovom životu. Ona nije samo izvor zabave koji potiče radoznalost i zadržava pažnju djeteta, već ima dublje značenje. Priča obogaćuje djetetov život na način da potiče maštu, pomaže razvoju uma te budi i osnažuje

emocionalne odgovore. Kroz priče, dijete se suočava s različitim situacijama i problemima te mu pruža rješenja za suočavanje s tim poteškoćama. Pritom je važno da priča bude povezana sa svim aspektima djetetove osobnosti, podržavajući njegovo samopouzdanje i budući razvoj. Priča ne samo da pruža zadovoljstvo i zanimljive trenutke, već ima sposobnost da djeca kroz nju razvijaju svoje sposobnosti, emocionalnu inteligenciju te osjećaj za suočavanje s izazovima i problemima.

Velički (2013) ističe da su priče od velikog značaja kako za djecu, tako i za odrasle. U svijetu koji je često turbulentan i nepredvidiv, priče pružaju red i strukturu koji nedostaju u svakodnevnom životu. One donose ritam i predvidljivost umjesto stalne nepredvidljivosti. Priče međusobno komuniciraju, preklapaju se, privlače i odbijaju. Svojim metaforama, simbolima i jasnoćom, priče pomažu ljudima u najizazovnijim trenucima života. Od djetinjstva nadalje, priče imaju dublju ulogu od puke zabave. One pomažu u pronalaženju vlastitog identiteta i razumijevanju samoga sebe. Likovi iz priča fasciniraju čitatelje još od djetinjstva i nastavljaju to činiti i u odrasloj dobi. Priče imaju čak sposobnost terapeutske uloge, pružajući podršku u suočavanju s izazovima života. Ovaj aspekt priča odraslima pruža vrijednu perspektivu koju ne bi trebali zanemariti.

Možemo reći kako priče nisu samo izvor zabave, već imaju ključnu ulogu u razvoju mašte. Uz priču, djeca mogu zamišljati, osjetiti, odletjeti, zaroniti, popeti se na najveću planinu i otići gdje god zamisle. Odgojitelji imaju važnu ulogu u svemu tome. Oni stvaraju bogato i poticajno okruženje u kojem djeca mogu rasti, učiti i razvijati se kroz čaroliju priča.

5. O PRIPOVJEDANJU U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI

Pripovjedanje je složena jezično-spoznajna sposobnost koja na spoznajnome planu zahtijeva strukturiranje priče, odnosno stvaranje početka, sredine i kraja, a na jezičnome planu dekonstruiranje jezika i jezično oblikovanje priče (Velički, 2013 prema Kuvač, 2005).

U prošlim vremenima, postojali su putujući pripovjedači koji su obilazili različita mjesta i dijelili priče svih naroda. Njihove priče su bile cijenjene i vjerovalo se u njihove riječi. Ti pripovjedači su prenosili priče o dobru i zlu, svjetlu i tami te dijelili životne mudrosti. Biti pripovjedač nije bila uloga za svakoga; to je bio poseban pojedinac u kojeg su ljudi imali povjerenja i radovali se njegovom dolasku. Međutim, suvremeni način života često nas vodi prema ubrzanju i često zanemarujemo vrijeme koje posvećujemo djeci. Komunikacija s djecom sve više pati, a moderna tehnologija preuzima ulogu interakcije. Ova promjena u komunikaciji

može utjecati na usvajanje govora kod djece, a rješenje je često potrebno pronaći u tehnologiji. Odrasli često odgađaju svoje obveze prema djeci ili traže izlike, što može s vremenom rezultirati nedostatkom motivacije za bilo kakve aktivnosti. Važno je shvatiti da je pričanje priča djetetu važan način razvoja i komunikacije. Iako moderni načini života mogu predstavljati izazov, malo vremena posvećenog djetetu može imati veliki utjecaj na njihov rast i razvoj (Velički, 2013).

Interakcija između djece i pripovjedača tijekom pripovijedanja rezultira dubljom povezanošću nego što to obično biva tijekom čitanja. Pripovjedač ima slobodu pokreta i interakcije s publikom koja ga razlikuje od osobe koja čita. Njegova sposobnost da koristi tijelo, glas i izraze lica tijekom pripovijedanja omogućuje mu da unese osobni dodir i iskustvo u priču (Velički, 2013). Pripovijedanje zahtijeva jasnoću i raznolikost u izražavanju, a tekst treba biti logički povezan. Fizička bliskost između pripovjedača i djece povećava pažnju i uživanje u priči. Pripovijedanje ima poseban utjecaj na mlađu djecu te omogućuje kvalitetniju interakciju i praćenje priče u usporedbi s čitanjem (Peteh, 2018).

Pričanje priča djetetu zahtijeva upotrebu riječi koje su djetetu već poznate iz svakodnevne komunikacije. Međutim, važno je unijeti i jednu ili dvije nove riječi u svaku priču, koje dijete još ne zna. Ove nove riječi trebaju biti pažljivo odabrane i koristiti se ponavljajuće kako bi se potaknulo dijete da ih nauči i razumije. Dijete treba poticati da ponovi nove riječi, pokaže da razumije njihovo značenje i da ih koristi u budućim pričama. Uz to, važno je poticati dijete da koristi sve dulje i složenije rečenice. Ovo se postiže tehnikama pohvale za govor, ponavljanja i proširenja onoga što dijete izražava, postavljanjem pitanja i stvaranjem stanki očekivanja. Na taj način se potiče razvoj djetetovog jezičnog izraza i vještina komunikacije, što ima pozitivan utjecaj na njegov jezični i kognitivni razvoj (Čudina-Obradović, 2008).

Prema autorici Čudina-Obradović (2008), proces razumijevanja priče kod djeteta je postupan i razvija se u nekoliko faza. Dijete mora postepeno shvatiti da priča sadrži određeni sadržaj, da se odvija određena radnja, da se nešto događa i da su tu likovi koji igraju uloge. Također, dijete postupno usvaja strukturu priče: početak, sredinu i kraj te shvaća da početak služi kao uvod u priču, dok je kraj namijenjen razrješenju ili zaključku. Vremenom, djeca razvijaju sposobnost pamćenja i prenošenja priče. Postaju sposobni zapamtiti i prepričati kratku priču, čime se razvijaju njihove jezične i kognitivne vještine. Ovo postupno razumijevanje i usvajanje elemenata priče pomaže djetetu da razvije sposobnosti analize, sinteze i interpretacije informacija, te da stvori svoju sliku o svijetu oko sebe kroz prizmu priče.

5.1. Uloga odgojitelja i važnost pripovjedaanja djeci rane i predškolske dobi

Priče nisu samo sredstvo zabave, već imaju dubok utjecaj na razvoj različitih osobnosti djeteta. One potiču njegov kognitivni razvoj, potičući maštu i razumijevanje složenih koncepata. Također, priče doprinose emocionalnom razvoju, omogućujući djeci da se poistovjete s likovima i osjećajima te razumiju različite perspektive. Socijalni razvoj se potiče kroz dijeljenje priča, komunikaciju i interakciju s drugima. Etička i moralna razmišljanja također se oblikuju kroz priče koje često sadrže moralne poruke i dileme. Govorni razvoj se potiče kroz slušanje i izražavanje priča, razvijajući bogat vokabular i jezične vještine (Velički, 2013)

Da bi pričanje priče bilo što zanimljivije i uzbudljivije za djecu, važno je pažljivo odabrati vizualno okruženje. To uključuje pravilno prilagođavanje svjetla, boja i simbola koji se koriste. Boje imaju svoje simbolično značenje te je važno odabrati boje koje će se uklopiti u priču. Na primjer, zelena boja simbolizira prirodu i može djelovati umirujuće i opuštajuće na djecu. Žuta boja predstavlja svjetlost i energiju te potiče koncentraciju. S druge strane, crna boja može negativno utjecati na raspoloženje i trebala bi se izbjegavati. Osim boja, zvukovi i tonovi također obogaćuju priču. Možete koristiti različite instrumente ili čak započeti ili završiti priču pjevanjem. Instrumenti imaju ulogu podrške pričanju, jer mogu oponašati zvukove iz prirode, poput šuškanja lišća ili zvuka vjetra (Velički, 2013).

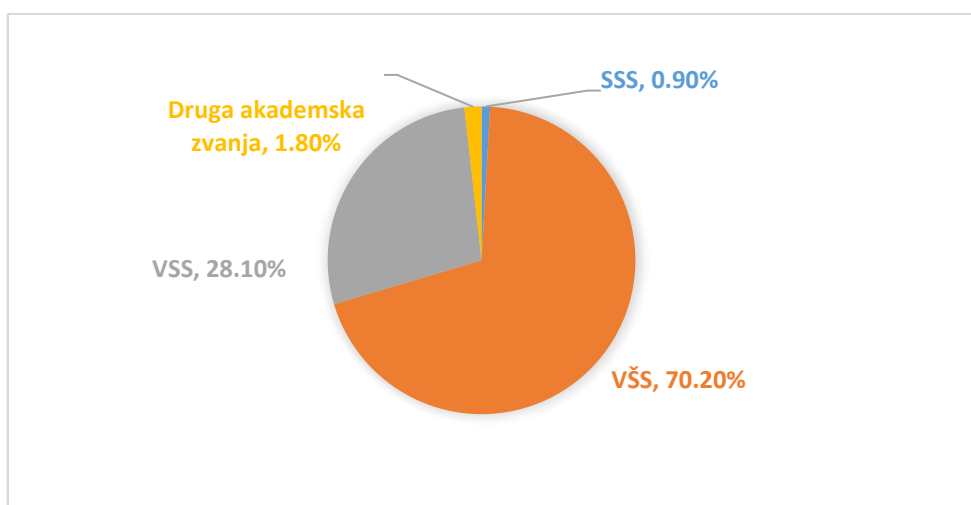
Pričajući djeci priče pružamo im prvi kontakt s različitim emocijama. Kroz priče, djeca doživljavaju osjećaje poput straha, sreće, tuge i ljutnje. Svaka priča nosi sa sobom ne samo poruku već i novo iskustvo. Osvježavajući emocije kroz priče, djeca se pripremaju za budući život u kojem će se suočavati s raznim emocijama. Iskustvo koje stječu kroz te priče pomaže im olakšati životne izazove. Osim razvoja govora, pričanje priča također potiče socijalno-emocionalnu kompetenciju kod djece. Stoga trebamo pažljivo birati riječi koje koristimo kad se obraćamo djeci jer naša komunikacija ima značajan utjecaj na njihov emocionalni svijet te može potaknuti ili ograničiti njihov socioemocionalni razvoj.

Jezik ima iznimnu važnost u našem životu jer nam omogućuje komunikaciju s drugima, a kroz tu komunikaciju upoznajemo i doživljavamo svijet oko nas. Aktivnosti kao što su prepričavanje priča, samostalno stvaranje priča te općenita komunikacija značajno doprinose razvoju govora i jezika kod djece. Čitanje i pričanje priča djetetu omogućuju proširivanje njihova rječnika te stvaranje temelja za razvoj vještina potrebnih prije čitanja. Kroz te aktivnosti, djeca razvijaju predčitačke vještine koje su ključne za kasniji uspješan proces učenja čitanja. (Čudina-Obradović, 2008).

6. ISTRAŽIVANJE

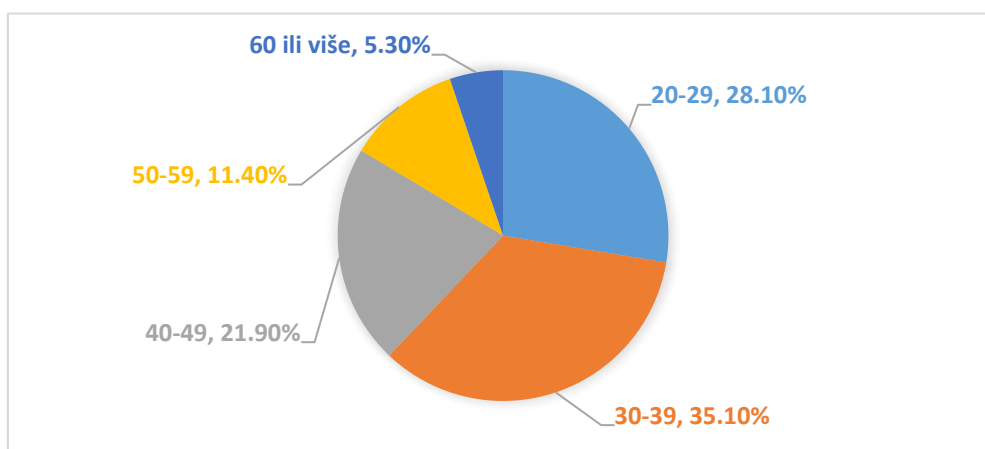
6.1. Opis uzorka:

U istraživanju je bilo uključeno 114 odgojitelja iz svih dijelova Republike Hrvatske. Većina sudionika, čak 70,2 %, ima višu stručnu spremu. Visoku stručnu spremu ima 28,1 % ispitanika, dok srednju stručnu spremu ima svega 0,8 % sudionika. Osim toga, 1,8 % ispitanih osoba posjeduje druga akademska zvanja.

Grafikon 1: Postotak ispitanika s obzirom na stručnu spremu

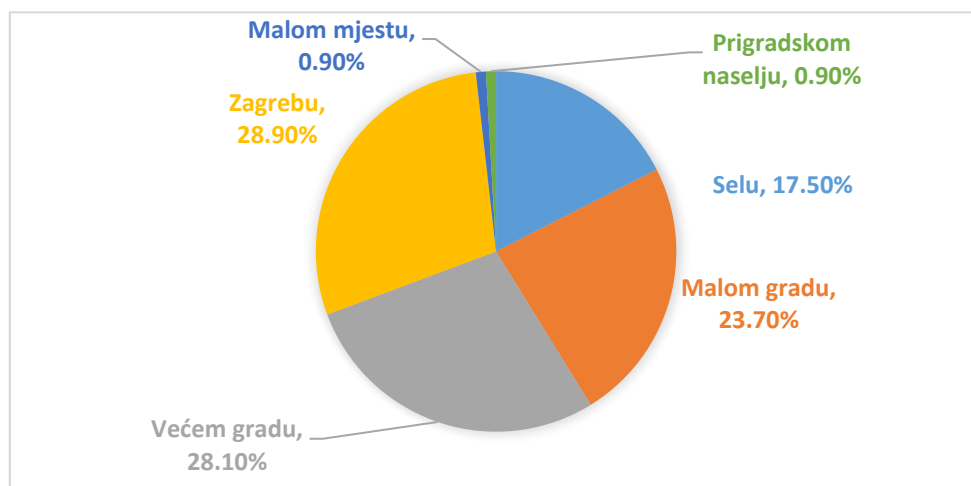
S obzirom na dobnu skupinu, većina ispitanika ima između 30 i 39 godina, njih 35,1%. 28,1% ispitanika ima između 20 i 29 godina dok 21,9% ispitanika između 40 i 49 godina. 50 do 59 godina ima 11,4% ispitanika te je 5,3% ispitanika starije od 60 godina.

Grafikon 2: Postotak ispitanika s obzirom na dobnu skupinu

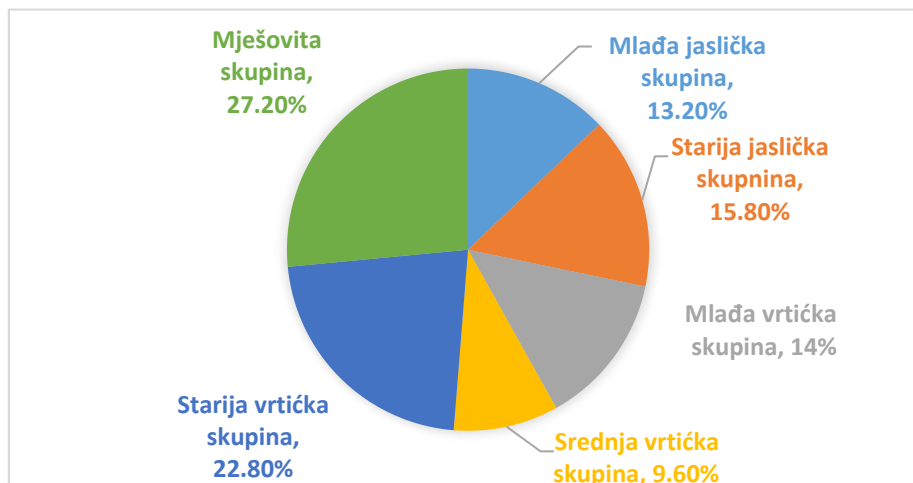
Ispitanici su podijeljeni i prema godinama radnog staža. Najviše ispitanika, njih 35,09% ima do 5 godina ranog staža, 13,16% ispitanika ima od 6 do 10 godina ranog staža, dok njih 28,07% ima 11 do 20 godina staža. 11,4% ispitanika ima 21 do 30 godina radnog staža te 12,28% ispitanika ima više od 31 godine radnog staža.

Treba napomenuti kako ova distribucija vjerojatno nije u skladu sa stvarnim udjelom odgojitelja prema godinama staža, već su anketi imali pristup odgojitelji koji se koriste društvenim mrežama i skloniji su online istraživanjima, a to je mlađa generacija odgojitelja. S obzirom na mjesto rada, 28,9% ispitanika radi u glavnom gradu Zagrebu, njih 28,1% u drugom većem gradu, a 23,7% ispitanika u malom gradu. 17,5% ispitanika radi na selu, dok 0,9% radi u malom mjestu, a isto toliko i u prigradskom naselju.

Grafikon 3. Postotak s obzirom na mjesto rada odgojitelja

Dob djece s kojom trenutno rade je, uglavnom, podjednak. Najviše odgojitelja radi u mješovitoj dobnoj skupini, njih 27,2%. 13,2% ispitanika radi s mlađom jasličkom skupinom, 15,8% sa starijom jasličkom, 14% s mlađom vrtićkom skupinom, 9,6% sa srednjom vrtićkom skupinom te 22,8% ispitanika sa starijom vrtićkom skupinom.

Grafikon 4. Postotak vrtićkih skupina u kojima odgojitelji rade

6.2. Opis instrumenata istraživanja:

Instrument istraživanja bio je online obrazac – anketa sastavljena od 16 pitanja. Od toga je 15 pitanja bilo s ponuđenim odgovorom te jedno pitanje otvorenog tipa. Pitanja su bila vezana uz stručnu spremu, dobnu skupinu, godine radnog staža, dob djece s kojom trenutno rade, gdje se nalazi vrtić u kojem trenutno rade, koliko često djeci čitaju priče, kako odluče koju priču će čitati, koliko često pripovjedaju djeci, paze li jesu li sve riječi poznate, objašnjavaju li djeci nepoznate riječi, smatraju li da djeca trebaju postavljati pitanja nakon priče, smatraju li je li važno poticati djecu na pripovjedanje, smatraju li da čitanje i pripovjedanje utječe na razvoj govora djece, koliko su djeca zainteresirana za slušanje priča te samostalno pričanje priča. Za kraj sam ih zamolila također da navedu tri najdraže priče u njihovoj skupini.

6.3. Cilj i problemi istraživanja:

Cilj istraživanja bilo je utvrditi koja je uloga pričanja priča u bogaćenju rječnika predškolskog djeteta.

U skladu s temeljnim ciljem postavljeni su sljedeći problemi istraživanja:

1. Ispitati koliko često djeci čitaju priče u svojoj skupini.
2. Ispitati kako odlučuju koju priču će ispričati u svojoj skupini.
3. Ispitati koliko često pripovjedaju djeci u svojoj skupini.
4. Ispitati paze li jesu li djeci sve riječi poznate tijekom pričanja ili pripovjedanja priče.
5. Utvrditi objašnjavaju li djeci u svojoj skupini nepoznate riječi.
6. Utvrditi smatraju li da djeca trebaju postavljati pitanja nakon ispričane priče.
7. Utvrditi smatraju li da je važno poticati djecu na pripovjedanje priča.

8. Utvrditi smatraju li da čitanje i pripovjedanje priča utječe na razvoj govora djece u skupini.
9. Ispitati koliko su djeca u njihovoj skupini zainteresirana za slušanje priča.
10. Ispitati koliko su djeca u njihovoj skupini zainteresirana za samostalno pričanje priča.

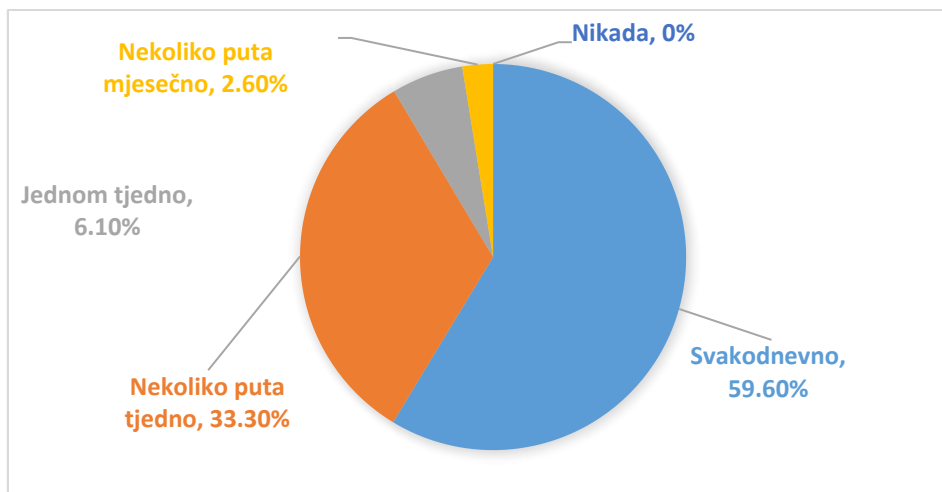
6.4.Hipoteze istraživanja

U skladu s ciljem i problemima postavljene su sljedeće hipoteze:

1. Očekuje se da ispitanici svakodnevno djeci pričaju priče.
2. Pretpostavlja se da priču izabiru kako koji put – ponekad po želji, u dogovoru s djecom ili prema planu i programu.
3. Očekuje se da redovito pripovjedaju djeci u svojoj skupini.
4. Očekuje se da im je izrazito važno da su djeci sve riječi poznate.
5. Očekuje se da djeci objašnjavaju nepoznate riječi iz priče.
6. Očekuje se da će većini biti izrazito važno da djeca postavljaju pitanja nakon ispričane priče.
7. Očekuje se da je većini izrazito važno poticati djecu na samostalno pripovjedanje priče.
8. Očekuje se da će ispitanici odgovoriti da je izrazito važno čitanje i pripovjedanje priča jer one utječu na razvoj govora djece.
9. Pretpostavlja se da su djeca izrazito zainteresirana za slušanje priča.
10. Pretpostavlja se da su djeca zainteresirana za samostalno pričanje priča.

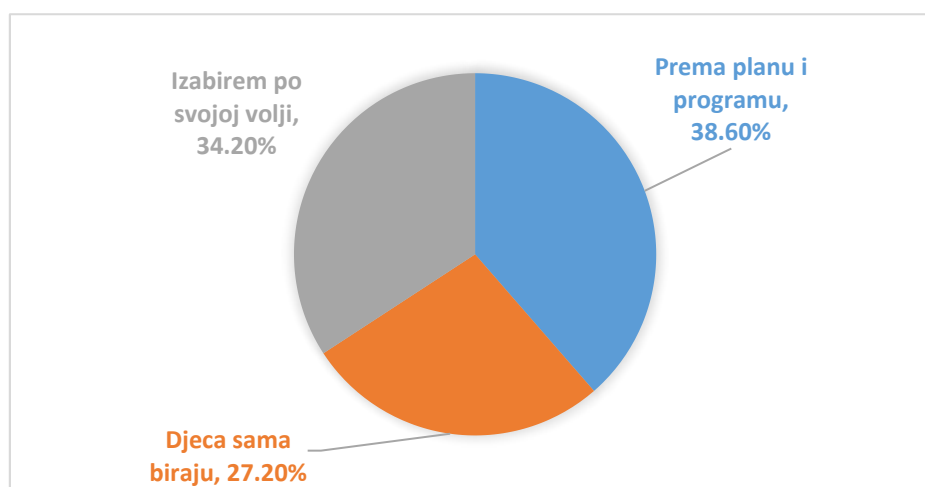
6.5.Rezultati istraživanja:

Prvi postavljeni problem izravno vezano uz temu, bio je: "Koliko često djeci pričate priče?". 59,6% ispitanika odgovorilo je da to čine svakodnevno, dok je 33,3% ispitanika reklo da čitaju priče nekoliko puta tjedno, 6,1% jednom tjedno te 2,6% ispitanika to čini nekoliko puta mjesečno. Time je prva hipoteza potvrđena.

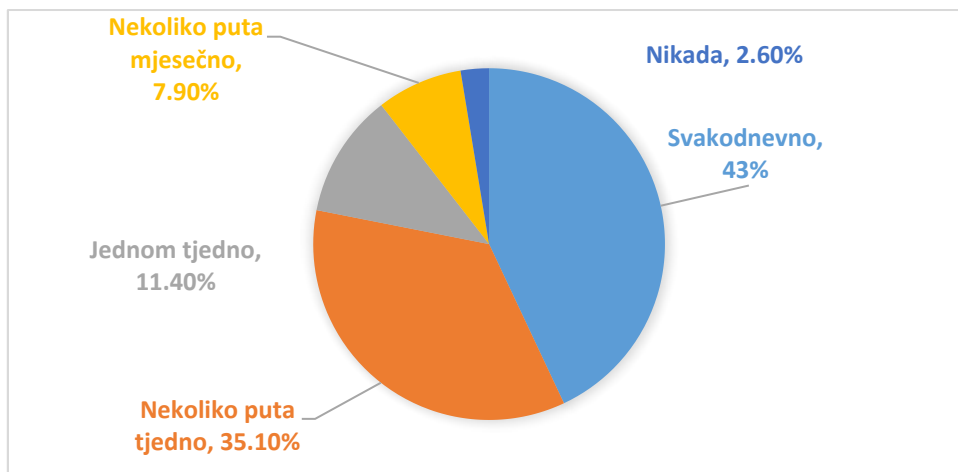
Grafikon 5. Postotak učestalosti pričanja priča

Sljedeći problem bio je ispitati kako odluče koju priču će pričati. Hipoteza je potvrđena tako što su odgovori bili podjednaki – 38,6% ispitanika kaže da biraju po planu i programu, 34,2% izabire po svojoj volji te 27,2% ispitanika kaže da djeca biraju sama.

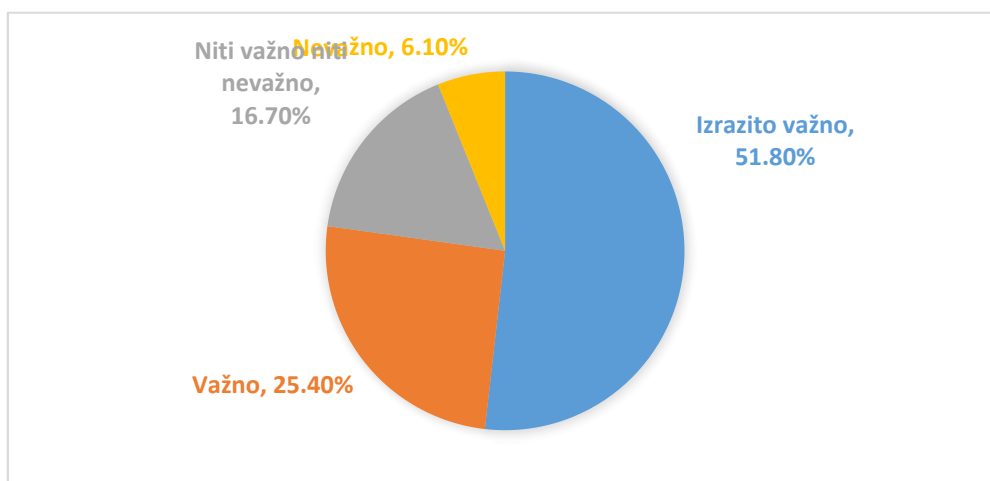
Grafikon 6. Postotak odlučivanja koju priču pričati

Sljedeći problem bio je ispitati koliko često pripovjedaju djeci u skupini te je ponovno hipoteza potvrđena. 43% ispitanika to čini svakodnevno, 35,1% pripovjeda nekoliko puta tjedno, 11,4% ispitanika kaže da to čini jednom tjedno, 7,9% nekoliko puta mjesečno te 2,6% ispitanika nikada ne pripovjeda djeci u skupini.

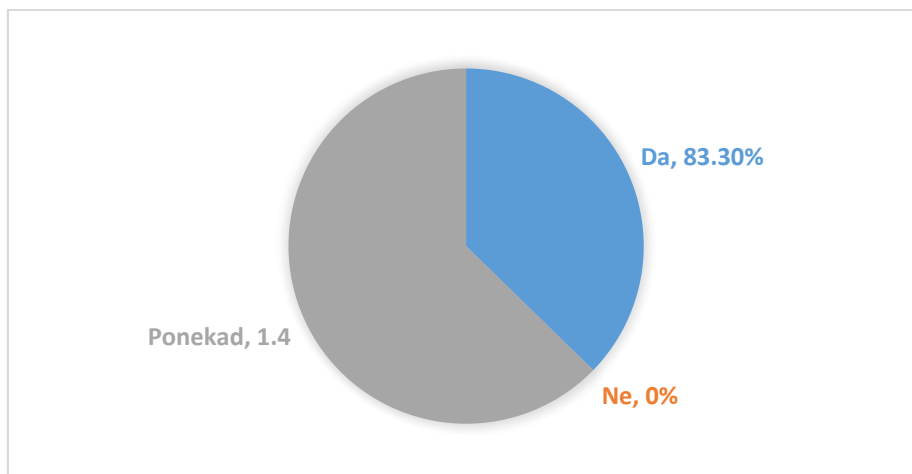
Grafikon 7. Postotak učestalosti pripovjedanja priča

Na pitanje: "Kada pričate priču, pazite li jesu li sve riječi poznate?", 51,8% ispitanika odgovorilo je da im je to izrazito važno te je time hipoteza potvrđena. 25,4% ispitanika odgovorilo je da im je važno, 19,7% kaže da im nije niti važno niti nevažno te 6,1% ispitanika kaže da je nevažno.

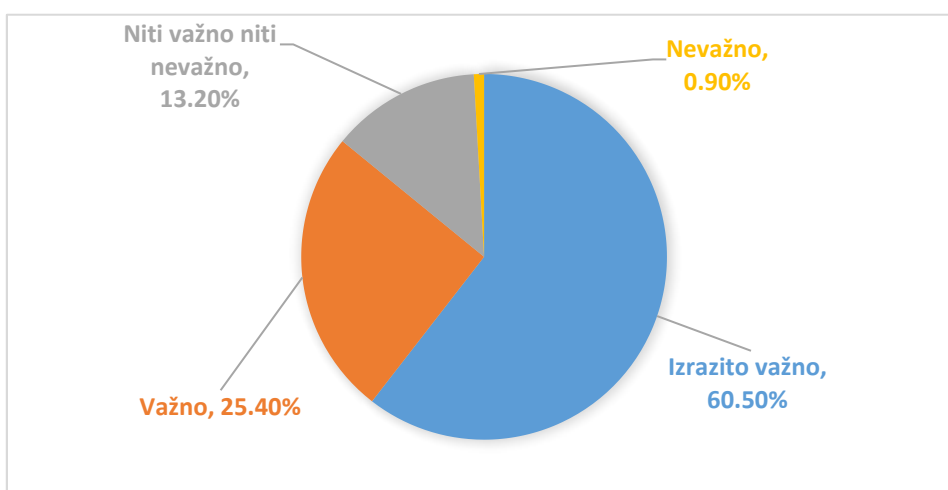
Grafikon 8. Postotak važnosti poznatih riječi

Sljedeće problem bio je utvrditi objašnjavaju li djeci nepoznate riječi. Većina ispitanika, njih 83,3% odgovorilo je da objašnjavaju te je time potvrđena hipoteza. 17,5% ispitanika kaže da ponekad objašnjavaju nepoznate riječi.

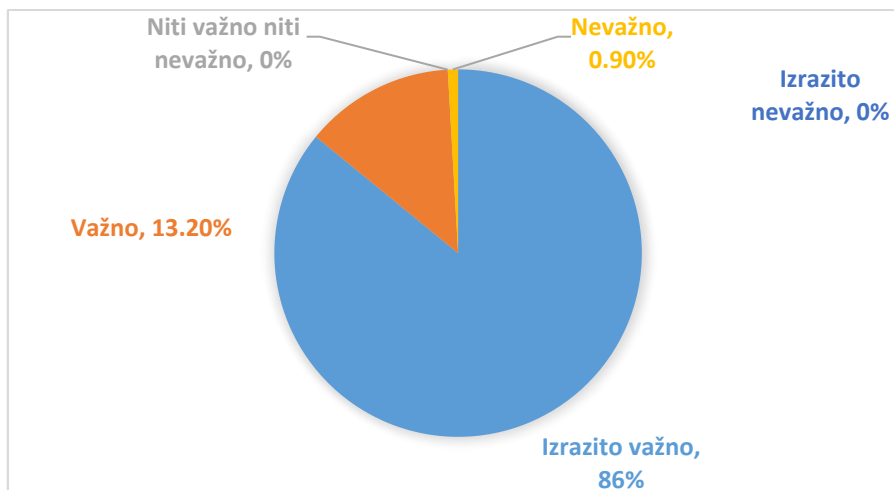
Grafikon 9. Postotak učestalosti objašnjavanja nepoznatih riječi

Sljedeći istraživački problem bio je utvrditi smatraju li da djeca trebaju postavljati pitanja nakon ispričane priče. Hipoteza je potvrđena time što je 60,5% ispitanika odgovorilo da je to izrazito važno. 25,4% ispitanika kaže da je važno, 13,2% da nije niti važno niti nevažno te 0,9% ispitanika kaže da je to nevažno.

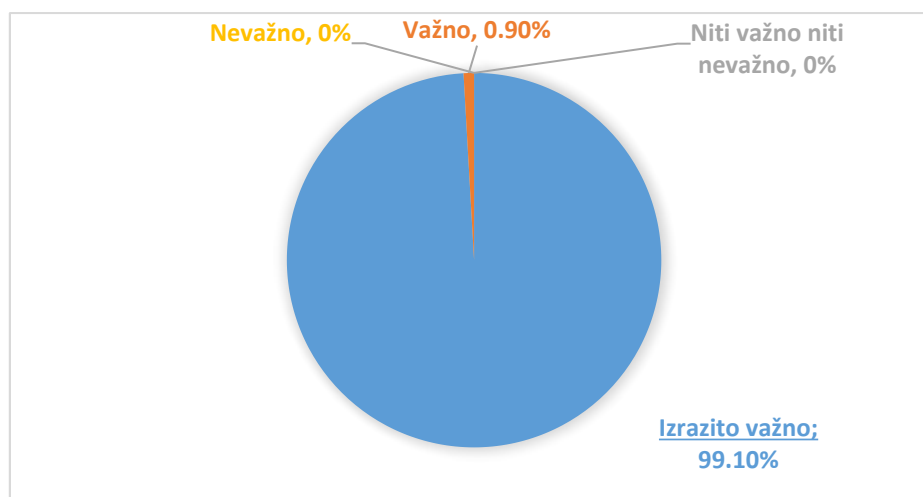
Grafikon 10. Postotak važnosti postavljanja pitanja nakon ispričane priče

Sljedećim pitanjem htjela sam utvrditi smatraju li da je važno poticati djecu na samostalno pričanje priča te je 86% ispitanika odgovorilo da je to izrazito važno čime je hipoteza ponovno potvrđena. 13,2% ispitanika kaže da je to važno, a 0,9% ispitanika tvrdi da je nevažno.

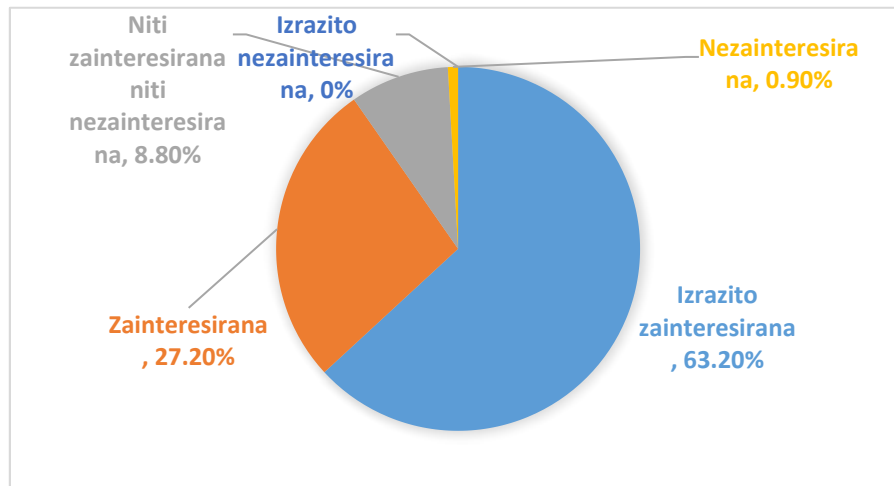
Grafikon 11. Postotak važnosti poticanja djece na samostalno pričanje priče

Sljedeći problem bio je utvrditi smatraju li da čitanje i pripovijedanje priča utječe na razvoj govora kod djece?". Hipoteza je potvrđena time što je čak 99,1% ispitanika odgovorilo kako je to izrazito važno, a 0,9% ispitanika kaže da je važno.

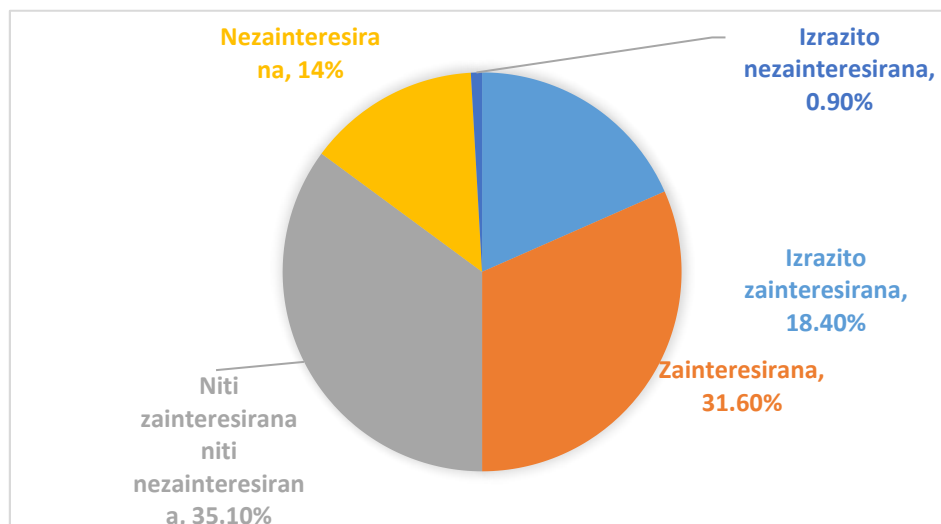
Grafikon 12. Postotak važnosti čitanja i pripovijedanja za razvoj govora kod djece

Sljedeći istraživački problem bio je ispitati koliko su djeca u njihovoj skupini zainteresirana za slušanje priča. Većina ispitanika, njih 63,2% tvrdi da su djeca izrazito zainteresirana, 27,2% kaže da su zainteresirana, 8,8% da nisu niti zainteresirana niti nezainteresirana te 0,9% govori da su nezainteresirani i time je hipoteza ponovno potvrđena.

Grafikon 13. Postotak zainteresiranosti djece za slušanje priča

Zadnji postavljeni problem bio je ispitati koliko su djeca u njihovoj skupini zainteresirana za samostalno pričanje priča. Većina ispitanika, njih 35,1% kaže da nisu niti zainteresirana niti nezainteresirana, 31,6% tvrdi da su zainteresirani, 18,4% kažu da su izrazito zainteresirana, 14% ispitanika kaže da su nezainteresirani, a 0,9% njih kaže da su izrazito nezainteresirani. Odgovori su različiti te time nije potvrđena hipoteza koja je pretpostavljala da su djeca zainteresirana za samostalno pričanje priča.

Grafikon 14. Postotak zainteresiranosti djece za samostalno pričanje priča

Najzanimljivije odgovore dobila sam na zadnjem pitanju gdje su trebali navesti 3 najdraže priče u svojoj skupini. Najčešće su spomenute *Juha od bundeve*, *Vuk i sedam kozlića*, *Vuk i 3 praščića*, *Crvenkapica*, *Piko*, *Miffy*, *Maca papučarica*, *Vrlo gladna gusjenica*, *Ogledalce*, *Grubzon*, *Ježeva kućica*... Uz navedene priče, bilo ih je još mnogo različitih, a neke od njih su: *Medo i klavir*, *Snjegulica*, *Pinokio*, *Mrljek i Prljek*, *Kolibica*,

Ivica i Marica, Mrav dobra srca, Kako živi Antuntun, Riba duginih boja, Djed i repa, Petar Pavao i Ivan Pepelko (narodna priča), serija slikovnica o Petri, Elmer, Najtomjeniji div u gradu, Kraljevski krojač, Priče iz šume, Kraljevna na zrnju graška, Vjeverice svađalice, Što je bubamara čula, Gospođica Neću, Zebra koja je izgubila pruge, Razbojnik sa žutom pjegom itd. Stigali su i odgovori kako djeca najviše vole izmišljenu priču odgojiteljice o emocijama i Priču o rajčici. Također je jedna odgojiteljica odgovorila kako radi u talijanskom vrtiću te su sve slikovnice na talijanskom, dok je jedna rekla kako su tek otvorili vrtić pa još uvijek nemaju najdraže priče. Ovim pitanjem dobila sam vrlo zanimljive odgovore, priče koje ću i sama jednom pročitati djeci u svojoj skupini.

7. ZAKLJUČAK I RASPRAVA

U provedenom istraživanju, temeljeni je cilj bio utvrditi koja je uloga pričanja priča u bogaćenju rječnika predškolskog djeteta. Na osnovi postavljenog temeljnog cilja proizašli su problemi koje je trebalo istražiti. Dobiveni rezultati u skladu su s očekivanim te većina ispitanika svakodnevno djeci čitaju i pripovjedaju priče. Važno im je da djeca postavljaju pitanja nakon priče, da djeci objašnjavaju nepoznate riječi i izuzetno im je važno čitanje i pripovjedanje priča iz razloga što one utječu na razvoj govora djece. Jedan od postavljenih problema bio je ispitati jesu li djeca zainteresirana za samostalno pričanje priča te je čak 35,1% ispitanika odgovorilo da djeca nisu niti zainteresirana niti nezainteresirana i to je jedina hipoteza koja nije potvrđena koja je pretpostavljala da su djeca zainteresirana. Odgojitelji čitaju različite priče djeci kroz godinu koje se razlikuju od skupine do skupine. U mlađim dobnim skupinama prevladavaju slikovnice s više ilustracija kao što su *Miffy* i *Piko*. Starije dobne skupine čitaju slikovnice s više teksta, a najčeće navedene bile su *Juha od bundeve*, *Maca Papučarica*, *Grubzon*, ali i bajke koje su čitali i njihovi roditelji – *Vuk i sedam kozlića*, *Crvenkapica*, *Vuk i tri prašćića* te *Ježeva kućica*.

Provedeno istraživanja i navedena literatura ukazuju na mnoge koristi čitanja i pripovjedanja za dječji razvoj, uključujući poticanje jezičnih vještina, razvoj mašte i kreativnosti, jačanje emocionalne povezanosti te poboljšanje kognitivnih sposobnosti. Stoga je važno da odrasli redovito posvećuju vrijeme čitanju, pripovijedanju i pričanju priča kako bi podržali optimalan rast i razvoj djece. Priče su neodvojiv dio djetetovog odrastanja jer kroz njih dijete upoznaje svijet koji ga okružuje i usvaja društvene vrijednosti. Odgojitelji također moraju biti govorni model djetetu i uzor u čitanju. Djeca promatrajući odrasle, prate i usvajaju njihove radnje i navike. Djeci tako možemo približiti svijet knjige i uvesti ih u svijet iz kojega nikada neće htjeti izaći.

„Ako želite da djeca budu pametna, čitajte im bajke. Ako želite da budu još pametnija, čitajte im još bajki.” — Albert Einstein

8. POPIS LITERATURE

Aladrović Slovaček, K. (2018). *Jezična djelatnost pisanja u osnovnoškolskoj nastavi hrvatskog jezika*. Strani jezici: časopis za primjenjenu lingvistiku. Vol. 46 No.4, 2017.

Aladrović Slovaček, K. (2019). *Od usvajanja do učenja hrvatskog jezika*. Zagreb: Alfa d.d.

Apel, K. i Masterson, J. (2004). *Jezik i govor od rođenja do 6. godine – Od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti – potpuni vodič za roditelje i odgojitelje*. prilagodila: Ilona Posokhova, Lekenik: Ostvarenje d.o.o.

Apriyanti, N., Shaharom, M. S. N., & Yan, W. K. (2019). *The Impact of Storytelling in Teaching Vocabulary Among Preschoolers*. TABLE OF CONTENT, 38. <https://www.masree.info/wp-content/uploads/2019/12/Proceedings-ICREE-2019-123.pdf#page=43>

Bettelheim, B. (2000). *Smisao i značenje bajki*. Cres: Poduzetništvo Jakić.

Crnković, M., Težak, D. (2002). *Povijest hrvatske dječje književnosti*. Zagreb: Znanje.

Čudina-Obradović, M. (2004) *Kad kraljevna piše kraljeviću*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.

Čudina-Obradović, M. (2008). *Čitanje prije škole. Priručnik za roditelje i odgojitelje*. Zagreb: Školska knjiga-

Čudina-Obradović, M. (2008) *Igrom do čitanja: igre aktivnosti za razvijanje vještina čitanja*. Zagreb: Školska knjiga.

Čudina Obradović, M. (2014). *Psihologija čitanja: od motivacije do razumijevanja*. Zagreb: Golden – marketing Tehnička škola i Učiteljski fakultet sveučilišta u Zagrebu.

Velički, V. (2014). *Pričanje priča – stvaranje priča: povratak izgubljenomu govoru*. Zagreb: Alfa d.d.

Hranjec, S. (2006). *Pregled hrvatske dječje književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.

Javor, R. (2009). *Čitanje – obaveza ili užitak*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.

Jelaska, Z. (2005). *Jezik, komunikacija i sposobnosti: nazivi i bliskoznačnice*. Jezi: časopis za kulturu hrvatskoga književnoga jezika. Vol. 52 No. 4, 2005.

Martinović, I., Stričević, I. (2011). *Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu*. Libellarium: časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova, 4(1), 39-63.

Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: Alfa, d.d.

Pavličević-Franić, D. (2018). *Utjecaj jezičnih djelatnosti slušenja i govorenja na razvoj komunikacijske kompetencije u procesu ovladavanja hrvatskim jezikom*. Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje. Vol. 20 No. Sp.Ed.2, 2018.

Peteh, M. (2018). *Radost igre i stvaranja*. Zagreb: Alineja.

Petrović – Sočo, B. (1997). *Dijete, odgajatelj i slikovnica*. Zagreb: Alinea.

Pintarić, A. (2008). *Umjetničke bajke – teorija, pregled i interpretacije*. Osijek: Matica Hrvatska.

Radonić, M., Stričević, I. (2009). *Rođeni za čitanje: promocija ranog glasnog čitanja djeci od najranije dobi*. Paediatrica Croatica, 53, 7-11.

Varga, R., Solomonji Tokić, I. (2015). *Trebaju li nam sustavan odgoj i obrazovanje za aktivno slušanje?* Školski vjesnik: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu. Vol. 64 No. 4, 2015.

Velički, V. (2013). *Pričanje priča - stvaranje priča: Povratak izgubljenom govoru*. Zagreb: Alfa.

Težak, D., Težak S. (1997). *Interpretacija bajke*. Zagreb: Divič.

Težak, D. (2005). *Priče o dobru, priče o zlu: priručnik za razvijanje moralnog prosuđivanja u djece*. Zagreb: Školska knjiga.

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.
